

Suursaaren poika

Karl Agdar Granlund

Toimittanut 2005
Kaj Granlund

Alkusanat

Karl Agdar (Akki) Granlund syntyi perheen kuopuksena 12 päivä toukokuuta 1893 Suursaassa, jonne hänen vanhempansa olivat edellisenä vuonna muuttaneet. Hänen isänsä (Karl Oskar, s. 26.10.1858) toimi tullivartijana Suursaassa ja äitinsä (Amanda Viktoria, s. 6.10.1855) oli kotiäitinä ajan hengen mukaisesti.

Kuten nimistä voi päätellä, perhe oli ruotsinkielinen, mutta koska Suursaarella oli vain suomenkielinen kansakoulu, molemmat ”kotimaiset” sujuivat moitteettomasti muilta paitsi Amandalta.

Perheeseen syntyi kolme lasta. Vanhin lapsista, Oskar Alvar syntyi 17.6.1888 Hankossa, tytär Dagny Amanda syntyi 18.10.1890 Hankossa ja Karl Agdar (Akki) 12.5.1893 Suursaassa.

Jo varhaisessa vaiheessa vanhemmat olivat päättäneet kouluttaa lapsensa niin pitkälle, kuin se noissa oloissa oli mahdollista. Näin ollen kaikki kolme lasta kävivät kansakoulun Suursaarella, ja siirtyivät jatkamaan lukujaan Kotkan yhteiskouluun (nyk. Hovinsaari). Kotkassa Oskar Alvar suoritti keskikoulun oppimäärän, ja niin Dagny Amanda kuin Karl Agdar suorittivat ylioppilastutkinnon. Ottaen huomioon silloiset olosuhteet, suoritusta voidaan pitää valtavana. Asuihan perhe Suursaassa, josta äiti Amanda muutti talveksi lastensa kanssa Kotkaan. Kotkassa heillä oli pieni hellalla varustettu huone (yksiö), ja kaikki koulutuksesta syntyneet kustannukset

maksettiin isän, Karl Oskarin pienestä tullimiehen palkasta. Samaan aikaan Karl Oskar eli Suursaassa rahoittaen oman elämänsä vaatturin ja suutarin töillä.

Akki

Akki vietti todennäköisesti lapsuutensa köyhässä mutta tasapainoisessa kodissa. Äiti Amanda oli vakavamielinen nainen, mutta Karl Oskar sitä huolettomampi luonteeltaan. Vanhempien ja varsinkin isän hyvä huumorintaju auttoi perhettä vaikeiden aikojen yli, ja sama hurtti huumori periytyi myös lapsille.

Nuori Akki vietti lapsuutensa muiden saarelaisten poikien kanssa. Pienenä leikittiin poikien leikkejä tuvassa ja rannoilla. Veneet ja rannat tulivat tutuiksi, ja Suurkylän lahdessa poikien oli turvallista harjoitella merenkulkua pienillä jollilla ja suuremmilla haapioilla. Opittiin soutamaan kahdella airolla ja luiruttamaan yhdellä. Soutaessa oli tärkeätä kuljettaa airo siten, että lapa oli vedessä viistosti eteenpäin kallella, jolloin veto piti airon lavat tukevasti vedessä. Kun airo nostettiin vedestä, sen tuli liikkua lapa vaakasuorassa, jotta tuuli ei ottaisi lapaan eikä vettä roiskuteta muiden veneessä olijoiden päälle. Airoa ei kuitenkaan saanut nostaa korkealle ellei ollut maalainen. Meressä kun ei ollut kantoja.

Luiruttaminen oli hieman hankalampaa. Tällöin venettä ”soudettiin” yhdellä airolla siten, että airo laitettiin veneen perässä olevaan tullisimeen tai luiruttamista varten kaiverrettuun hahloon, ja sitten airoa kuljetettiin edestakaisin sivusuunnassa siten että käsi kiersi kahdeksikon rataa. Luiruttaminen vaatii paljon harjoittelua, mutta se on käytännöllinen ja tehokas tapa siirtää jopa suurempia moottoriveneitä.

Venettä oli myös osattava kuljettaa tuulessa ja aallokossa, kun oltiin verkkoja nostamassa ja laskemassa. Oli osattava ottaa huomioon tuulet ja saatava vene liikkumaan siten, että verkko nousi laitaa myöten eikä vene tuulen voimasta ajautunut verkon päälle.

Yksinkertaisilla pirkkelipurjeilla pojat oppivat purjehtimisen aakkoset, ja pian he huomasivat olevansa mukana päivittäisillä kalastusmatkoilla. Vuosien karttuessa pojat joutuivat osallistumaan yhä enemmän

aikuisten askareisiin, ja 10 vuotta täytettyään useimmat heistä viettivät pääosan ajastaan joko koulussa tai kotiaskareissa.

Akki ei nuorena poikennut muista pojista, vaan hän osallistui kykyjensä mukaan jokapäiväisen leivän hankintaan. Hänen kirjallisten taipumusten syntymisen ajankohdasta ei sen sijaan ole mitään tietoa. Tiedetään kuitenkin, että kotona ei raamattua lukuun ottamatta juuri ollut kirjoja, joilla voitiin ruokkia lukemisen haluja. Näin ollen on todennäköisintä, että Suursaaren kansakoulussa opettajana toiminut Emil Elenius on omilla kirjoituksillaan herättänyt ja jalostanut nuoren Akkin kirjallisia taitoja.

Koska Karl Oskar ja Amanda joutuivat lähtemään Suursaaresta evakkoon vuonna 1939 ilman mahdollisuutta ottaa mukaansa mitään henkilökohtaisia tavaroita, kaikki mahdollinen Akkia koskeva ja Suursaaren jäänyt kirjallinen aineisto katosi sodan melskeessä jäljettömiin.

Akki Granlundin kirjallinen kausi alkoi vuonna 1912, ja hän jatkoi sitä aina vuoteen 1918, jolloin hänen

Luiruttamista harjoitellaan

elämäntaipaleensa katkesi. Osan kirjoituksistaan hän julkaisi omalla nimellään, mutta valtaosassa hän turvautui nimimerkkiin. Kirjoitustyylistä päätellen Akki kätkeytyy m.m. nimimerkkien “Pamu Tuulensuu”, “Akki Tuulela” ja “X” taakse.

Voidaan tietysti pohtia, mitkä syyt ajoivat nuoren pojan käyttämään nimimerkkiä. Isäni (Nils Alvar) oletti aikoinaan, että Amanda-äiti (isäni isoäiti) ei vakavamielisen luonteensa takia olisi hyväksynyt kaikkea mitä Akki kirjoitti, vaan asiasta olisi saattanut seurata “tukkapölyt”. Henkilökohtaisesti pidän kuitenkin todennäköisempänä, että syyt ovat kaveripiirissä. Silloin, niin kuin myöhemmin, poikaporukoissa ei välttämättä arvostettu kirjallisia taipumuksia kovin korkealle, vaan niitä pidettiin “likkojen hommina”, ja kaikki tiedämme

minkäläistä kiusatuksi joutuminen on.

Oli vuosi 1913 ja Akki ahersi opintojensa viimeisten kuulustelujen kanssa. Kevät oli ovella, se kevät josta tulisi Akkin oma kevät. Hän valmistuisi ylioppilaaksi ja voisi kesäksi palata omalle saarelleen, Suursaareen - jota hän niin paljon rakasti. Kesän jälkeen hän jatkaisi opintojaan Helsingin yliopistossa, hän valmistuisi kenties maisteriksi tai jopa tohtoriksi. Kiitos tulisi myös hänen isälleen ja äidilleen, jotka vuosi toisensa jälkeen olivat ahertaneet saadakseen lapsilleen hyvän koulutuksen.

Kotkalainen Etelä-Suomi julkaisi seuraavan uutisen

6.5.1913 Ylioppilaskirjoituksissa on Helsingistä saapuneen tiedon mukaan hyväksytty seuraavat oppilaat täkäläisestä suomalaisesta yhteiskoulusta: - - -, Agdar Granlund, - - -

Muutamia viikkoja myöhemmin samainen lehti julkaisee uutisen

27.5.1913 Päästötodistuksen yliopistoon menoa varten saivat eilen klo 9 seuraavat Kotkan Suomalaisen yhteiskoulun oppilaat: - - -, Agdar Granlund, - - - Tänä klo 2 junalla lähtevät ylioppilaskokelaat Helsinkiin lopullisiin suullisiin tutkintoihin.

Muutama kuukausi aikaisemmin kohtalo oli kuitenkin puuttunut omalla julmalla tavallaan valmistumassa olevan nuorukaisen elämään. Voin silmiäni edessä nähdä seuraavan tapahtumaketjun jossakin Kotkassa

- no niin, istuhan alas.

Kalpea ristiverinen nuorukainen ottaa tukea nahkaisen tuolin kyynärtuesta ja laskeutuu hitaasti istumaan. Hän on selvästi uupunut, hänen kasvonsa ovat kalpeat, mutta katse on levollinen sen kiertäessä huoneen seinä. Silloin tällöin nuorukainen nostaa suulle nenäliinan ja yskäisee, mutta muutoin huoneessa vallitsee lähes täydellinen hiljaisuus. Pöytänsä ääressä istuva lääkäri odottaa ikään kuin jokin voima ylhäältä tulisi tekemään hänelle lääkäriyön ikävän puolen, mutta mitään ei tapahdu. Hän yrittää epätoivoisesti avata

keskustelun pienellä kevennyksellä.

- miten opiskelut ovat sujuneet? Joko odotat ylioppilaskirjoituksia?

Nuorukainen nyökkää hiljaa mutta ei jaksa vastata. Sairaus on vienyt häneltä voimat, ja hän taistelee lähinnä oman jaksamisensa kanssa. Lääkäri odottaa vielä hetken, ja siirtyy sitten asiaan.

- hmm, tuota noin, tuota kyllä se tuota noin on keuhkotauti.

Nuorukainen säpsähtää tuolissaan, hänen selkensä suoristuu ja hän tuijottaa ikkunasta pihalle. Lääkäriin sanat iskevät nahkaruoskan tavoin ja jäävät sekunnin murto-osaksi kaikumaan huoneeseen. Keuhkotauti .. uhkotauti .. kotauti .. auti. Epäusko valtaa nuorukaisen mielen. Eihän se minulle? Miksi? Miksi minä?

- tuota onko se varmaa, kysyi nuorukainen hiljaa ikään kuin epäröiden lääkärin sanoja.

- kaikki oireet viittaavat siihen. Yskä, yöllinen hikoilu, ajoittainen kuume ja laihtuminen. Kaikki oireet sopivat keuhkotaudin kuvaan. Lisäksi mikroskoopilla tehdyt tutkimukset vahvistavat asian, *Mycobacterium tuberculosis*.

Taas laskeutuu täydellinen hiljaisuus huoneeseen. Lääkäri korjaa hieman ryhtiään ja nojaa taaksepäin tuolissaan. Hän antaa nuorukaisen rauhassa pöhtä asiaa.

Akki tarrautuu käsillään tuolin nahkasiiniin kyynärtukiin, puristaa niitä sormillaan, ja kynnet painuvat syvälle tuolin pehmusteisiin. Rystyset muuttuvat valkoisiksi, kylmät väreet nousevat selkää pitkin, ja pienet hienpisarat ilmestyvät otsalle. Lääkäri huomaa, kuinka nuorukainen puristaa hampaitaan yhteen yrittäessään epätoivoisesti estää silmistä pursuavia kyyneleitä valumasta poskilleen, mutta kyyneleet etsivät itsepäisesti tiensä alas pitkin poskenpäitä. Nuorukainen nostaa oikean kätensä, ja pyyhkii hihallaan silmiään. Keuhkotauti! Tuo sairauksista kammottavin tauti. Rutosta ja lavantaudista voi selvitä hengissä, mutta keuhkotauti tappaa säälimättömästi, kun se kerran on päässyt alkuunsa. Hyvästi koulu, hyvästi ylioppilastutkinto, hyvästi kaikki koulukaverit ja hyvästi tulevaisuus. Hyvästi minä?

Kadulta kuuluu hevosen kavioiden kopsetta sekoittuneena kärrynpyörien narskuntaan. Nuorukainen nostaa katseensa ja katsoi lääkäriä silmiin.

- kuolenko minä?

- hyvä ystävä, kuolemme kaikki joskus. Voit kuitenkin elää useita vuosia ja minä saatan kuolla huomenna. Elämämme on herramme käsissä. Sinun on nyt aloitettava uusi elämä. Menet kotiin lepäämään ja keräämään voimia. Syksyllä järjestämme sinulle paikan parantolassa.

Akki nousee ylös, nostaa taskustaan rahapussin, ja kysyy paljonko tämä käynti maksaa.

- en halua sellaisia rahoja menneisyydestäsi, joita tulet tarvitsemaan tulevaisuudessasi. Kyllä minulla riittää noita maksavia asiakkaita. Huolehdi nyt vaan terveydestäsi, lepää ja syö hyvin.

Nuorukainen astuu ovesta ulos ja kävelee hitaasti Katariinankatua. Ajatukset myllertävät mielessä. Ihmiset hyöriävät ja kulkevat omia menojaan. Joku töytäisee kiireessään häntä, mutta hän ei kuule eikä näe mitään. Hänen askeleensa vievät kohti Palotorninvuorta, jolle hän hitaasti nousee ja jää katsomaan sataman yli. Vastarannalla ryskää Hovinsaaren höyrysaha ja työläiset hyöriävät tukkien seassa. Sahanterien isot julmat hampaat rikkovat tukin, särkevät sen elämän lopullisesti, ja muuttavat tukin ihmisten hyödykkeiksi - laudoiksi. Miehet kantavat lautoja ja taaplaavat niitä suuriin kasoihin kuivumaan. Siitä ne kuivina lastataan laivoille, jotka vievät ne kaukaisiin maihin. Kukaan ei näytä olevan tippaakaan kiinnostunut Akkin keuhkotaudista. Jokaisella on omat murheensa - niin pienet kuin isot.

Palotorninvuori antaa pimenevässä kevätillassa kotoisen olon - hän on kuin kotonaan Suursaarella, mutta ensi vuonna hän on kirjoittava:

Vain hetken se kukkii, kuihtuu taas! Niin impi – elämäkin. Hetken kukkii, halla kesken kaataa. Jäljelle jää vain unelma, joka hetken kestää, sammuu taas. (Huovin impi 23.5.1914)

Kohta Etelä-Suomi julkaisee lyhyen uutisen:

5.6.1913 Ylioppilastutkinnoissa hyväksyttiin tiistaina Kotkan suomalaisesta yhteiskoulusta: - - - - -.
(Akkin nimen puuttuminen kertoo hänen traagisesta sairastumisestaan.)

Akki oli matkustanut Suursaarelle lepäämään.

Opintonsa keskeyttäneenä Akki Granlund jatkaa kirjoittamistaan. Tämä lienee ainoa tapa, jolla hän saa pidettyä ajatuksensa poissa päivä päivältä pahenevasta keuhkotaudista.

Vähitellen myös kirjoitusten sävy muuttuu. Perinteitä kuvaavat pitkät kertomukset muuttuvat elämää pohtiviksi runoiksi, ja Akki taistelee yhä voimakkaammin voittaakseen kuolemanpelkonsa. Mieti hetken seuraavaa otetta hänen kirjoituksistaan:

*Ihmiselle on annettu satatuhatta unelmaa - ja wain yksi nuoruus. Ja, ah, se ainoamme on
kalliimpi kuin sadattuhannet unelmanne. - - - Saimme sen ilman, niin myöskin saamme sen
ilman antaa pois, ikään kuin se ei koskaan olisi omamme ollut*

Akkin muistokirjoituksessa Etelä-Suomi kertoo hänen ylioppilastutkintonsa jääneen tekemättä. Suvussa kiertävät itsepintaiset huhut kertovat kuitenkin, että Akki ei olisi antanut periksi, vaan olisi suorittanut ylioppilastutkintoonsa liittyvät viimeiset kuulustelut sairastuoteessaan. Näin hän ei taipunut edes kuoleman edessä, vaan hän toteutti kevään 1913 suuren haaveensa.

Suursaari - rakkaani

Tämä tarina on koottu Akkin Suursaari-kuvauksista. Aluksi Akki on kuvannut merimatkan Kotkasta Suursaareen sekä vienyt lukijan lyhyelle kiertomatalla Suursaareen. Tästä on julkaistu kaksi toisistaan hieman poikkeavaa tarinaa, toinen suomeksi ja toinen ruotsiksi.

Akki toimi myös Suursaaren “mainosmiehenä” yrittäen näin edistää matkailua kotisaarelleen. Tästä on esimerkkinä Suomen kuvalehdessä julkaistu tarina “Suursaari matkailupaikkana”. Tämän luvun päättää Akkin Kymnlaakso-lehteen kirjoittama kuuden kirjoituksen sarja, jonka hän kirjoitti nimimerkillä Akki Tuulela. Kirjoitukset ilmestyivät mainitussa lehdessä 17.1.1912, 24.1.1912, 31.1.1912, 7.2.1912, 14.2.1912 ja 21.2.1912.

Kuvia Suursaaresta

Tietäessään, että S.O.N.R. ensi kesänä lähtee Suursaareen, odottelee moni varmasti suurella jännityksellä tuota aikaa. Siksi muutama kuva jo etukäteen.

Raitis mantereen lapsi! Lähde kanssani matkalle jo nyt.

Lähdemme laivalla Kotkasta ja katselemme kulkuväylän merkillisyyksiä. Ensimmäisenä näemme vasemmalla Ruotsinsalmen ja Fort Stawan rauniot. Liikumme salmissa, joissa esi-isämme ja vainolainen ennen yhteen iskivät. Saaristo on vehreätä, metsä sankkaa. Edessä taivaanrannasta kohoaa sinervänä selällinen saari. Kuta ulommas tulemme, sitä harvemmaksi käy saaristo, kasvikunta vähenee. Vihdoin näemme vain kareja ja luotoja. Merinen aalto alkaa yhä harvempuna laivaa kiikutella ja kun vihdoin sivuutamme “Lupin” viimeisen luodon, on edessämme saareton selkä, jonka rantaa emme näe. Tällöin selvenevät jo Suursaaren ääriiviivat - kolme kukkulaa.

Tuntuu kuin vauhti yhä kiihtyisi. Vuoret lähentelevät. Jo näkyy someroinen ranta ja sileä äyräs. Niemen takaa näkyy talo, toinen, kolmas - kokonainen kalastajakylä. Laskemme aallomurtajan suojaan. Olemme Suurkylässä.

Mantereen lapsi! Pelkäsit ehkä merta! Sitä turvallisemmalta tuntuu, kun saat Suursaaren pinnan askeltesi alle. Se perusta kestää: vuorta ja taas vuorta.

Ensimmäisenä tervehtii sinua karvainen hylekoira haukullaan, toisena hiekkaranta houkutellessa meriveden suolaiseen syliin. Näet Suursaaren “kesäkylpylän”. Annat meriveden hivellä jalkojasi. Se virkistää, voimistaa. Ja voimaa me tarvitsemmekin pian, sillä mieli palaa vuorille.

Painaudumme polkua kuusikkoon. Verkkaan nousee rinne. Tie kiertää suot ja kivikot vieden meitä edelleen. Vasemmalla kohoaa kukkula. Yhä jyrkkenee tie, kapenee polku, kunnes se päättyy harjanteelle. Metsä loppuu. Olemme Haukkavuorella, saaren keskimmäisellä, kauneimmalla huipulla.

Siitä on kaunis näky: vuori laskeutuu äkkijyrkkänä, alla järvi ja metsä, edessä kukkuloita, sivulla somerikkorantaa ja merta. Seisomme keskellä Suomenlahtea 146 m. merenpinnan yläpuolella emmekä näe mannerta, jonkun luodon vain. Laiva siellä täällä vettä halkoo, ja ranta kuohuilee.

Kun olemme suotta hakeneet näköpiiristä katseellamme kiinnekohtaa, rupeamme vuorta tarkastelemaan. Sen matala metsä on outoa sinulle, sisämaan lapsi. Kaikki puut ovat kääntäneet oksansa metsän keskukseen, runko matelee maata. Kaikki on tuulen pieksämää. Kallionkolossa pesivä haukka kivahtaa kirkuen lentoon, ja kivi, jonka vierität rinteelle, lähtee paukkuen, savuten kohden pykälän alaista kuusikkoa.

Palaamme pitkin tienvieristä mäkienpäällystää, eikä aikaakaan niin olemme taas hiekkarannalla valmiina nousemaan Pohjoiskorkialle.

Tällä tiellä näemme 96 m. korkeudessa vierintäkivikentän - entisen rantaäyrään. Itse vuorella on meitä vastassa vanha, ahavoitunut majakanvartija, joka näyttää meille majakan, vedenkerääjän y.m. ja kertoo muistojaan.

Pohjoiskorkian länsirinne laskee luotilangan suuntaisena.

Tältä vuorelta näemme pohjoisessa Kotkan tehtaat sekä palasen Suomen saaristoa. Laskeudumme puuportaita vuoren pohjoisrinnettä kiertääksemme saaren pohjoispään kautta kylään. Aivan Pohjoiskorkian juurella on syvä meren uurtama luola, jossa "sotakesänä" lymyiltiin.

Pohjoisrivillä näemme langattoman sähkölennätin aseman, sumusignaalin ja majakan. Siellä tutustumme oikeaan selkämeren rantaan: mukulakivikkoon. Erinomaisen kaunis on rantatie, joka täältä vie meidät kylään jälleen.

Enempää emme ennätä saareen tutustua. Korkeintaan katselemme vielä kalarannassa verkkomiehen vehkeitä. Siinä kaikki.

Saarella on vielä toinenkin kylä. Viisi km. edellisestä etelään on avonaisella kalliorannalla Kiiskinkylä, ja sen lähetyvillä saaren korkein huippu "Lounatkorkia" järvineen. Keskellä vuorta on torni, josta näköputkella "hallitset Suomen lahtea". Suotuisalla säällä näkyy Viron matala ranta sinisenä juovana ja etelässä Tytärsaari, idässä Lauvan saari. Näköala on laaja, mutta ei kauneudessa Haukkavuoren veroinen.

Saaren eteläpäässä on suuri majakka ja sumutorvi, joka usvasäillä ulvoo kaameasti.

Kesäinen päivä ehtii iltaansa. Laiva tekee lähtöään. On jätettävä saari asujamineen, nähtävyyksineen. Viimeisenä hyvästelee haukullaan karvainen hylekoira.

Mantereen lapsi! Näit vain tuokiokuvan! Sinä et tunne saaren selällisen elämää, sen vaaroja. Ahavoituneen kalastajan piirteet kertovat taistelua leivästä ja elämästä. Sinä et nähnyt syysmyrskyn kuvia, sen ulvontaa et kuullut. Sinä et arvaa, että se aallonmurtaja, josta laiva lähti, ensimmäisessä myrskyssä peittyi kuohuihin rohkeana suojellen kalastajan kalleinta: ankuroitua alusta. Mutta silti on matka painuva mieleesi ehkäpä omituisimpana mitä olet nähnyt.

Sinä et kadu, että olet käynyt Suursaarella.

Akki Granlund, julkaistu Pohjantähti -lehden numerossa 9.

PÅ HOGLAND

Med god fart ilar motorbåten fram öfver det spegellugna hafvet. Det skummar i fören och på endast några hundra meters afstånd sticker en säl upp sitt runda, glänsande hufvud, som snart lugnt försvinner i djupet för att efter en stund åter visa sig i ett aflägsset fjärran.

Skärgården blir kalare - snart synes blott bruna klippor, men allt högre och högre reser sig Hogland från hafvets blå. Småningom försvinner hela skärgården - inga klippor mera, blott det vida hafvet, himlen och framför vägens mål: den ensamma ön ute i Finska viken.

Båten styr förbi vågbrytarn in i hamnen. - Där ligger fiskarbyn med torkande skötor och låga, sneda strandbodas, här och där en båt med hvita segel.

Tätt invid hvarandra stå husen gula och grå. Det synes som om hela byn dragit sig tillsammans för att bättre skydda sig mot det brusande hafvet under de långa, mörka höstnätterna, då vågorna vildt kasta sig öfver den

låga, smala vågbrytarn och människan känner sig osäker äfven på land.

Det är Suurkylä med en liten träkyrka i tallskogen. På samma strand finnes det ännu en bebodd vik, Kiiskinkylä, utan vågbrytare och hamn mellan bruna, släta strandklippor.

I dessa två byar lefva fiskarfolket från år till år kämpande i storm och lugn för sitt fattiga bröd.

Då du stiger i land möter dig först den stora, burriga sälhunden, som tiggande närmar sig för att få en läcker munsbit till tecken af vänskap. Snäll är den mot sina vänner, men olycklig den, som råkar i dåliga böcker hos dessa kloka djur, ty det finnes ej blott en sådan på ön utan en i hvarje gård, kanske två i de större, och förrän du anar har du hela den vilda skaran omkring dig. Det lönar ej mödan att hota eller bedja, det gives ingen nåd, och du kan tacka lyckan om du helskinnad kommer undan de rasande djuren. Ännu efter veckor kunna de hämnas att du ej visat dem tillräcklig vördnad.

Det är naturen på Hogland som är mest tilldragande: de tre topparna, som stolta resa sig från hafvet och stränderna.

Det är något egenartat och förtjusande i dessa stränder med deras knubbiga tallar och den fina, hvita sanden öfverallt. En riktig badstrand: Du kastar dig i hafvets salta famn. De skvalpande vågorna smeka dig då du ligger i vattenbrynet. Dammet från fastlandet låter du sjön föra med sig. Du vill glömma det hvardagliga i ditt lif; hafvet har tagit dig i sitt sköte. Sedan ligger du en stund på den hvita, brännande sanden för att åter, när den salta sjön lockar, kasta dig i de blå böljorna.

På några dagar har du förvandlats till en brun, frisk naturmänniska, som pinas af att kläda sig i en - fastän lätt - dräkt. Du önskade att alltid få lefva på denna lugna, fridlysta strand i den paradisiska friheten och inandas denna luft, som doftar af salt och kåda.

Det finns allting i öfverflöd: vatten, sand, sol, klippor, frihet och barrskog, allt hvad en önskar sig för att riktigt kunna njuta. Och när sommarnatten nalkas, och en frisk bris far öfver hafvet, är du i tillfälle att begifva dig till de höga bergen.

Till en början för en smal, knappt markbar stig dig öfver stenar och berg, småningom stigande genom en sval granskog framåt. Hafvet har försvunnit ur åsynen, men strandens sakta brus påminner om dess närhet. Allt brantare stiger vägen. Snart är du tvungen att krypa framåt öfver den hala mossan. Det är en sport, som spänner hvarenda muskel och sätter blodet och lungorna i rörelse. Men allt envisare stiger vägen, tills den - då du redan börjar känna dig trött - blir jämn och du ser genom skogen en skymt af hafvet - där nere, långt borta.

Skymningen är tämligen stark, men ändå ser du horisonten, notstranden och fiskarbåtarna, som i långsam takt glida fram längs stranden.

Du är på Haukkavuori, med branta väggar och af vinden piskad skog. Det är inte naturen inne i landet, där holmarna ligga tätt invid hvarandra så att vågorna aldrig ha möjlighet att växa stora och starka. Här söker ögat förgäfvets något annat än sjö och himmel. Här är allt fritt - hafvet och människan. Det är frihet denna ö erbjuder sina gäster.

Du sitter och betraktar den storartade naturen och med längtan lämnar du denna bergstopp för att i vild fart glida öfver mossan ner till den bekanta steniga stigen. - Åter är du vid stranden, som alltid synes vara lika lugn.

Men en morgon vaknar du i det att tallarna susa och stränderna tjuta. Det är storm.

Stora, hvita vågor rulla mot vågbrytarn, men de slås tillbaka så att stränderna dåna. Det är bränningarnas och klippornas dag! Sandstranden behagar dig icke i dag! Du söker en låg klippa, där du lätt kan följa vågornas vilda lek, när vattnet kastar sig högt upp mot dig.

Nu först har du sett det majestetiska Hogland. På några dagar har denna ö blifvit dig kär och när motorbåten - kanske denna gång en stormig dag - åter för dig till staden, har du beslutit att, så snart som möjligt, återvända

hit för att ännu en kort tid få, njuta af frihet och sommarsol.

Akki Granlund

Publicerad i "Veckans krönika" år 1916. sid 273-274. Tre bilder: Stranden i storm, Haukkavuori sedd över Liivalahdenj. och Kappellahti sedd från den motsatta udden i söder. (Där en mina engång drev i land.)

SUURSAARI MATKAILUPAIKKANA

Vaikkakin Suursaari jo kauan on ollut matkailijain huomion esineenä, ei ole vielä montakaan vuotta voitu puhua matkailuliikkeestä tähän saareen, sillä purjeveneellä kuljettaessa oli perillepääsy kovin epävarmaa ja hankalaa. Niinpä uskalsikin vain perin harva mannermaalainen lähteä tänne meren taakse lomahetkiään viettämään - ellemmme ota huomioon niitä, jotka omilla hyvin varustetuilla huvipursillaan 'poikkesivat saaren satamaan: "

- Toisin on nyt, jolloin päästään perille nopeammin - neljässä tunnissa - ja säännöllisesti, moottoriveneellä, joka kahdesti viikossa - keskiviikkoisin ja lauantaisin, aamulla - saapuu Kotkaan, lähteäkseen samoina päivinä sydänpäivän aikaan paluumatkalle. - Tämä ei kuitenkaan vielä merkitse sitä, että Suursaaren aina voitaisiin päästä kovin mukavasti. Ei! Myrsky saattaa joskus tehdä matkan hyvinkin ikäväksi, mutta pahin puutteellisuus on kuitenkin korjautunut, kun kulkuvuorot ovat säännöllistyneet, ja tämä seikka antoikin alkusysäyksen Suursaaren matkailuliikkeelle.

Missä piilee sitten tämän saaren vetovoima? - Eiköhän sen asemassa - yksinäisenä horstijätteenä suuren meren sylissä? - Varmasti osaltaan siinä, mutta ellei tähän liittyisi vielä vuorien korkeus ja yleensä luonnon jylhyys, ei Suursaari olisi sitä mitä se nyt on: maamme ehkä mielenkiintoisin ja kaunein paikka.

Jo peninkulmien päästä tuntee kulkija sen omituiset ääriiviivat, kolme kukkulaa (idästä ja lännestä katsoen), tai sitten yhden ainoan pyöreän möhkäleen (pohj. ja etel.). Mutta lähempää huomaa hän, - miten rikkinäistä todellisuudessa on koko saaren pinta - laaksoja, kallioseiniä, kuiluja ja kivelioita loppumattomiin, vaan siitä, huolimatta on sen itäisellä rannalla kaksikin asuttua lahdelmaa, nim. Suur- ja Kiiskinkylä, joissa yhteensä elää päälle 500 henkeä. Näistä kylistä on edellinen suurempi ja huomattavampi, sillä siellä on valtion varoilla syvennetty, aallonmurtajan suojaama satama, kirkko, posti, tulli, sähkölennätin sekä luotsi-asema; ja tässä kylässä asuvat useimmat kesävieraatkin.

Matala kylä sekä myrskyjen koettelema aallonmurtaja menettävät kuitenkin pian mielenkiintonsa, kun sen sijaan vuoret yhä enemmän viehättävät, nuo kolme kukkulaa: Pohjoiskorkia, Haukkavuori ja Lounatkorkia, luettelutina pohjoisimmasta alkaen matalimmasta korkeimpaan. Jokainen niistä vaatii oman päivänsä matkailijalta, niin erilaisia ne ovat. Pohjoiskorkia, kaunis, nurmea kasvava kumpu majakoineen, sadevedenkerääjineen ja Suursaaren lännessä pystysuorine seinineen sekä puuportaineen, joita myöten on helppo laskeutua vuorelta alas. - Haukkavuori, keon muotoinen, pykäläinen huippu, missä ainoastaan vaivaisenmatala havumetsä kykenee puolustamaan paikkaansa myrskyjen sylissä, kun taas Lounatkorkia nousee loivasti, kasvattaen koivujakin rinteillään tuuheitten kuusien ja mäntyjen ohella.

Yhteistä niille kaikille on laaja näköala yli Suomenlahden, ja varmaa lienee, että juuri tämä seikka viehättää eniten. Katse liittää kauas, kauas, kunnes se vihdoin saavuttaa joko Suomen saariston pohjoisessa Kotkan seuduilla, tai Viron sinisenä juovana lounaan liepeillä. Lännessä tulevat Itämeren kosteat tuulet, ja idässäkin on manner näkymättömissä.

Vettä tapaa saarella sentään muuallakin kuin meressä. Lounatkorkian läheisyydessä on nimittäin kaksi järveä ja Haukkavuoren juurella vielä kolmas. Köyhempi on tässä suhteessa Pohjoiskorkian tienoo, mutta siellä on sen sijaan syvä luola, jonka vesi aikoinaan on uurtanut kallioon, ja laaja vierinkivikenttä 90 m meren yläpuolella niiltä ajoilta, jolloin laineet vielä huuhtoivat Suursaaren korkeimpia huippuja.

Kuten sanottu, vaatii kukin vuori oman päivänsä. Pohjoiskorkialle ja Haukkavuorelle vie, polku Suurkylästä, mutta Lounatkorkialle aiottaessa on mukavinta ajaa moottoriveneellä Kipparlahteen, mistä lyhyt tie johtaa perille. Tällaisen kiipeilyn jälkeen on kylpy erittäin tervetullut; siksi odottavatkin hiekkarantaiset lahdemat suolaisine vesineen. Näistä on matkailijain lempikylpyläksi muodostunut Kappellahti, jonka samanniminen

tuuhea niemi hiekkakannaksineen ja kalmistoineen erottaa Suurkylän satamasta.

Mutta nähtyään ja koettuaan kaiken edellisen, odottaa matkailijaa vielä kierros saaren ympäri kalastajan vankassa moottoriveneessä, joka kolmessa tunnissa näyttää hänelle koko saaren, majakat sen molemmissa päissä, kaikki lahdet, niemet ja rannat mitä erilaisimpine piirteineen, somerikkoineen, ruskeine, sileine kallioineen tai tyvenine hiekkaisine poukamineen, missä kuusi kuvastuu veteen, kuten jossain mantereella, kun taas vastarannalla laineet paiskautuvat kallion kylkeen kuolemaan. - Ja vaikkakin matkailija tällöin saattaa tavata ikävimmän tuttavansa, meritaudin, ei hän kadu lähtöään, sillä niin paljon uutta ja kaunista nähtävää tarjoaa tällainen venematka.

Joka suhteessa ei Suursaari sentään vielä kykene tyydyttämään sellaisia matkailijoita, jotka vaativat suurta mukavuutta ja hienoa pöytää, sillä liikennettä välittävä vene on, ainakin toistaiseksi, pieni, ja ruoka tiukassa - kuten muuallakin nykyisin, mutta normaaliolot tulevat kyllä jossain määrin poistamaan puutteellisuuksia, samalla kun saaren suurenmoinen, luonto parhaansa mukaan koettaa palkita kulkijan vaivat.

Akki Granlund, Suomen kuvalehden numerossa 34 - 1917

Minun Suursaareni

Kun alan kirjoittaa Suursaaresta otaksun sen olevan jokaiselle jo sen verran tutun, ettei minun tarvitse tarkemmin selitellä sen paikkaa. Mainitsen vain sen olevan Kotkasta, lähimmästä mannermaasta, 47 km etelään tai paremmin sanottuna, jonkin verran lännenpuolella mainittua suuntaa.

Se on 12 km pitkä, suurin leveys on 4 km, jota vastoin syvien lahdelmain kohdalla vain 1,5 km. Saaren suunta on pohj.-etelään. Jo muutaman km. päästä rannasta on 30 jalkaa vettä. Näitä syvänteitä kutsutaan ”hautoiksi”. Jyrkästi kohoavat siis saaren rannat merestä, niin että läheinen ympäristö, lukuun ottamatta Vähä-, Suur-, Heikin- ja Maahellinimisiä kalliokielekkeitä, ei muodosta mitään saaria. Aalto kohtaa siis itse saaren kivikkorannan.

Luonto

Suursaari on kuuluisa vuoristostaan. Korkein ja samalla eteläisin näistä on 167 m. korkuinen ”Lounatkorkia”. Keskellä kohoaa toinen järjestyksessä ”Haukkavuori” 146 m. korkeuteen ja vihdoin ”Pohjoiskorkia” noin 120 m. merenpintaa ylemmä. – Eihän tuo mikään huimaava korkeus ole, mutta tuo suora merestä nousuvana se herättää huomiota. Että koko saari kerran on ollut meren alla, sitä todistaa moni vierinkivikenttä korkeilla paikoilla. Eräs tällainen ”laperikko” on ”Pohjoiskorkialle” johtavalla selännteellä. – Muuten en kajoa tarkemmin saaren geologiseen muodostukseen syystä, etten siihen kykene. Tässä yhteydessä en saata jättää mainitsematta erästä vuorta. Sitä kutsutaan seudulla ”Purjekallioksi”, sillä sieltä käydään katosmassa, koska omaiset palaavat ”wironreissulta”. Tämä kallio on suurelta osaltaan konglomeraattia. Pieniä mukulakiviä voi erottaa aivan selvästi kalliosta. Värit vaihtelevat niin että saattaa löytää aivan valkeata, punertavaa vieläpä mustaakin. Saattaapa löytää kaksinkertaistakin. On siis tarvittu aikaa tuommoiseen muodostumiseen. Pieniä ”tippukiviluolan” tapaisia on kuulemani mukaan samalla vuorella. Aikaa on myös tarvinnut saaren suurin 3 m. korkea ja paikoin 1 m. leveä hiidenkirnukin Selk’apajan niemestä muodostuakseen.

Mainitsin jo tärkeimmät vuoret. Niitä peittää vain paikka paikoin metsä johtuen rinteiden jyrkkyydestä. Onpa Haukkavuorelle ja siitä etelään kulkevalle mäkienpäällykselle nousu paikoin mahdoton. – Vaikkakin eteläisin vuori on korkein, kasvaa sen rinne tavallista metsää. Yleensä onkin eteläosan kasvillisuus rikkaampaa. – Luonnon vaihtelua lisää 3 pikku järveä. Haukkavuoren juurella ”Liivalahden”, - Lounatkorkian läheisyydessä ”Lounat” ja ”Ruokolahden järvi”. Näissä järvissä ei ole suuria kaloja. Ainoa kala on ”ruutu”. Ruutanoita on kyllä istutettu, mutta tuloksetta.

Kylät

Kun seisoo Pohjoiskorkiolla, peittyä eteläinen vuoristo korkean selänteen taa. Jylhän kuusikon keskellä näkyy pieni puukirkon torni. Jos lähtee kulkemaan tätä kohti, saapuu ”Suurkylään” saaren itärannalla. Neljä km. tästä etelään on samalla rannalla monen lahdelman takana ”Kiiskinkylä”. Tärkeämmän merkityksen on saanut edellinen kirkkoineen, virastoineen ja satamineen. Siinä on näet aallonmurtajalla varustettu ja valtion kaivattama ankkuripaikka, josta noin 20 keskimäärin 15 tonnista saarelaisjahtia odottaa matkaa. Kiiskinkylässä on vain aukea ranta, joten aallot voivat ajaa alukset maalle ellei yhteistä turvaa, aallonmurtajaa olisi. Suurkylän suurempaa tärkeyttä osoittaa sekin, että saaren 848:sta asukkaasta on 500 suurkyläläistä. Mitä ulkomuotoon tulee, eivät kylät ole niitä huonompia, vaan niissä on isohkoja taloja ja hyviä kyläteitä. Saaren kirkko, josta jo puhuin, on pieni, mutta aistikas. Ennen oli kellotapuli erikseen, mutta yhdistettiin joku vuosi sitten itse kirkkoon. Molempain kyläin komein rakennus on koulu. Vanhin on suurkyläläinen, joka on toiminut 26 v. Ennen saivat kiiskiläiset käydä naapurikylässä oppimassa. Tämä oli hankalaa, kun muistamme matkan olevan 4 km. kivikkopolkua.

Mistä asujamisto peräisin?

Olen kertonut saaresta ja sen kylistä, mutta olen tahallani myöhästyttänyt kertomustani saaren ensimmäisistä asukkaista. Syy on siinä, etten tarkalleen tiedä, mistä he ovat tulleet. Se on itse saarelaisille yhtä outoa kuin muillekin. He eivät tiedä alkuperästään muuta, kuin minkä muukalaiset heille ovat mielikuvituksestaan purkaneet saadakseen kokoon pienen kirjasen. Useimmat saaren asukasten alkuperää koskevat kertomukset viittaavat kuitenkin, että muka ensimmäinen saarelainen olisi ollut viipurilainen, tai virolahtelainen lampuri. Tätä todistaa se seikka, että saarella ennen on ollut paljon lampaita, jota vastoin nyt ei ainuttakaan. Muistona on kuitenkin ”Lammaskallio”. Muutamat taas kertovat sotaherrojen pitäneen saarta alusmaanaan. Tämä on vähemmän uskottava ja todistuksitta oleva väite. Ne taas, jotka selittävät saaren saaneen asukkaansa haaksirikkoutuneesta laivasta, voivat todistaa olettamustaan sillä, että saari on aivan kulkuväylällä ja nielee tuon tuostakin jonkin laivan. Parasta lienee kuitenkin tarttua olettamukseen, että virolahtelainen lähti karjoineen saareen. Suursaaren murre muistuttaa virolahtelaista. Ensimmäinen ihmiseloa osoittava vuosi on 1540, jolloin kruunu kantoi veroa 27 leiviskää kaloja. Suursaarelaisen alkujuri jää siis vielä sumuun. Pääasia vaan, että siellä on asukkaita.

Miksi tahtovat sitten ihmiset elää seudulla, missä heitä alinomaan uhkaa pauhaava meri, joka toisinaan katkaisee pitkiksi ajoiksi yhteyden muun maan kanssa? – Kun sallimus on saattanut elämää tällaiseen saareen, kehittyä myös taistelukykyisiä yksilöitä, jotka kykenevät ottelemaan olemassaolonsa puolesta rajuilmoja vastaan. Tässä suhteessa ei syntyperäinen suursaarelainen anna myöten. Kun hän talvella tallaa jäätä selkäpusseineen ja hylepiikkeineen, ei yön pimeys estä kulkua. Hän sanoo vaan: ”Kun nukuttaa, oikaisen itseni hangelle ja kylmän tullen jatkan matkaa”. Kuinka tiheänä syksysumu peittääkin saarelaisen tantereen, aina suoriutuu hän voittajana. Tällaisesta uuvuttavasta työstä ei hän tarvitse muuta, kuin palan kakkaraa ja vettä aallokosta ollakseen taas valmis uuteen ponnistukseen. Jo 15 vuotiaana saa nuorukainen kokea siellä miten aallosta leipää nostetaan ja muutamia vuosia myöhemmin ohjaa hän tottuneena kotitalonsa alusta Wiron vaarallisella, avoimella rannikolla.

Kalastus ja merenkulku

ovat siis saaren pääelinkeinot. Ensimmäitusta muutama sana. Ennen, kun tätäkin ammattia harjoitettiin ”vanhaan hyvään tapaan” kalastettiin yksinomaan kutuaikana s. t. s. parisen kesäistä viikkoa, jolloin haili nousee matalikolle kutemaan. Syyskalalle ei silloin pantu samaa painoa kuin nyt. Kun ennen pantiin 2 m. korkeat verkot mereen, lähdettiin kotiin rauhassa odottamaan. Nyt sitä vastoin on kalastuksessa otettu huomioon nykyajan vaatimukset. Muutamassa kuukaudessa katosivat vanhat ”verkkovapeet” mataline verkkoineen ja uudet 30 jalkaiset hyvin väritetyt verkot ripustettiin uusiin ”wapeihin” (kuivatusteline). Tähän oli oikeastaan pakko ryhtyä vanhoilla kojeilla kun ei mitään saatu. Nyt on saalis parempi, vaivat suuremmat!

Kerron mahdollisimman lyhyeen ajokalastuksen pääpiirteet. Kun kello lähenee 4 ip. syntyy kylän rannassa touhua. Toinen tulee suurine verkkokuormineen, toinen taas kantaa saappaita, vaatteita, lyhtyjä y. m. matkalla

tarvittavaa. Kohta onkin veneiden ympärillä taaja parvi ripeätä saarenkansaa. Siinä ei säästetä 8 vuotiasta Mattia paremmin kuin Maijaakaan. He saavat jo nuoresta pitäen olla mukana verkkoja kivittäessä. On näet huomattavaa, etteivät painot ole kiintonaisia, vaan irrotetaan ne aina kun verkot on nostettu.

Tunnin kuluttua on verkot kivitty ja pitkässä jonossa kilpailevat valkopurret päästäkseen naapurista edelle. Alussa kulkee jono pitkin rantaa, mutta vähitellen hajaudutaan merelle. Illan tullen lasketaan verkot kun ensin on otettu selvää millä syvyydellä kalat uivat. Jos esim. kalat nyt ovat 6 sylen syvyydellä kiinnitetään verkot noin 5 sylen nuorilla pieniin tynnyreihin siten, että kutakin verkkoa kohti tulee yksi tynnyri ("koho"). Ensinnä laskettuun päähän kiinnitetään aallokossakin palavalla lyhdyllä varustettu "kuppu", joka pimeässä osoittaa toisen pään laikan, ollen samalla ohikulkijoille merkinä, etteivät purjehdi verkkoihin. Toiseen päähän jää taas vene estäen verkkoja kokoon ajautumasta ja kulkemasta virran suuntaisina. On näet huomattu kalojen uivan vasten merivirtaa, joten verkkoja on mahdollisuuden mukaan pidettävä poikin virrasta. Kun siis verkot on laskettu, annetaan tuulen painaa purjeita yhden istuessa peräsimessä. Toiset taas asettuvat levolle. Mutta miten vihaisesti tuuli ulvoneekin, himoitsee saarelainen keskellä kuohuja lämmintä "sajua" (teetä) eikä aikaakaan niin porisee jo iso kattila valmiina tyydyttämään "nautinnonhalua" pimeässä yössä. – Kun lähestyy saarta öiseen aikaan, on ranta yhtenä tulimerenä. Siinä on valoja jos jonkinlaisia. Ei ole siis ihme vaikka ohikulkeva sota- tai kauppalaiiva sekoutuukin tuohon leikkiin. Aamun tullen nostetaan verkot ja väsyneinä aletaan lähestyä saarta, jossa odottaa kova työ nim. kalojen perkaaminen, eli kuten saarelainen sanoo "ruottiminen". Illaksi, jolloin taas lähdetään, ennätetään juuri saada kaikki kuntoon. Saalis vaihtelee 1-60 nelikkoon.

Tuulastus

Kun sataman peittää syksyinen jää, jossa juuri voi "jollalla", pienellä veneellä soutaa, haetaan metsästä tervaksia. Toiset valmistavat raudoista tulipesää. Haavi "kessu" odottaa jo saunan eteisessä. Pimeän tullen kiinnitetään tulipesä jollan perään, tervakset ynnä öljy sijoitetaan läheisyyteen tavallisesti "peräpiitan" alle. Toinen mies alkaa soutaa jäässä toinen taas tarttuu haaviin. Tervakset leimuavat ja öljy lisää valoa. Jään alta keräytyy rautakaloja taajasti tulen ympärille ja pian nostaa haavimies suuren määrän noita pikkukaloja jollaan. Pitkin iltaa soudellaan ja vedetään kunnes vihdoin palataan useinkin jollan lasti rasvaista rautakalaa. Tämä keitetään eri tarkoituksiin. Viime vuosina on tämä tapa jäänyt syrjään.

Saaren eläimistä

Mainittiin, että saarella on harjoitettu lampaanhoitoakin. Nyt ei siellä sitä vastoin ole kuin lehmä ja porsas melkein joka talossa ja kaksi "yhteistä" laiskaa hevoskaakkia. Samoin kuin saarelainen, saavat hänen eläimensä tyytyä huonoon ruokaan. Moneen kertaan jyrskityt ahot kulkee lehmä kesällä. Talvella taas on pienten niittyjen takia niukalti heinää. Siksi syötetäänkin koottuja sammaleita. Viljelyksestä taas ei maksa puhua. Elinkeinoista ja elikoista puhuttaessa murahtaisi saaren tuuheaa "Musti" ärtyisästi jos hänet unohdettaisi. Se ymmärtää kyllä arvonsa ja kun vieras saapuu haukahtelee sellainen joka talon portailla. Nämä koirat muodostavat oman lajin, jonka huomattavimpia tuntomerkkejä ovat useimmiten tuuheaa karva, keskeltä taittuneet korvat ja äreä luonne. Niitä käytetään, kuten tunnettu, hylkeenpyyntiin talvella, joka on saarelaisten elinkeino sekin. Koira on saarelaisen ylpeys ja tulkoonpa hän sitten talvella kaupunkiin tai kesällä naapuriin aina heiluu edellä koiran häntä. Tästä eläimestä sietää puhua enemmänkin, sillä vieraassa herättää se huomiota. Hukka perii sen, joka syysiltana pelollaan vetää koirain huomion puoleensa. Susilauman tavoin ympäröivät ne miehen, repien hetkessä housut. Jos silloin onnistuu saamaan kiven käteensä, katoavat koirat nuolen nopeudella aittojen alle palatakseen taas varmasti onnistumattoman heiton jälkeen. Mikään hyväily ei silloin tule kysymyksenäkään. Mitä huolettomampana voi vihellellä kulkea tuon melun ohi, sen paremmin selviää. Jos jokin naapurikylän koira lähenee, syntyy keskellä rauhaa hirveä melu. Yhdellä suunnalla kajahtaa jylhä "basso", jonkin aitan takaa taas toinen säestää vienolla "sopraanollaan" ja kun hyvin läheltä yhtyy tähän vielä liiteristä "kissakvartetti" soinnuttaen usein vielä yöllistä musiikkia. Tästä huolimatta heilahtaa tahtiin saarelaistalon parta syvistä kuorsauksista. Vieras, joka tällaisena yönä on jäänyt saareen levätäksään pitkän matkan vaivoista, lausuu tietysti isännälle sulimmat kiitokset "rauhaisasta yömajastaan". – Tähän jouduin elinkeinosta puhuttaessa.

Tärkeänä tulolähteenä mainittakoon vielä meri,

jota saarelainen palvelee miltei ”epäjumalanaan”. Moni on siinä pelissä omaisuuttaan kartuttanut. Kun kylällä kaikuu huuto: ”laivarikko”, valtaa kylän huumeentapainen kiiru. Meressä huomaa vielä entisajan, sanonko ryöstönhalua, jolla näillä mailla muinoin elettiinkin ”lihapatoin ääressä”. Muistakaamme vain aikaa, jolloin viinajaala särkyi kylän ojansuuhun, niin että kun otti ojasta vettä sai tarinan mukaan puhdasta viinaa tai kauralaivaa, joka sekin ”siunasi rantaa”. Kun siis on saatu kuulla haaksirikosta, riennetään vaistomaisesti satamaan. Puolesta tunnissa on se tyhjentynyt. Tällaisena hetkenä ei kuulu muuta kuin ruorien hankausta ja ankkuriketjun kolinaa. Päivän kuluttua palataan lankkuine ja muine saaline takaisin.

Moni saarelainen saa leipänsä luotsina,

johtuen siitä, että saari on edullisella paikalla kahden kulkuväylän välillä. Syysmyrskyissä käy tämä virka hengenvaaralliseksi ja koska oppaan laivaan saatto on tuo hankalin osa, tekee mieli puhua siitä vähän. Suursaaren valkea luotsitupa sijaitsee matalalla rantakalliolla Suurkylästä pohjoiseen. Siellä vartioivat vuorotellen saaren 12 luotsia oppilaineen odotellen laivan tuloa. Mainittakoon tässä, virka kulkee perintönä ja, että mainitut oppilaat ovat virkaan antautuvia luotsien poikia. Koko virkaa johtaa luotsivanhin, kansan kielellä ”luutiolteri”. – Laiva, joka vaatii luotsia, nostaa päivällä keulamastoon lipun, yöllä tulen. – Kun nyt nähdään laivan lähenevän asianomainen merkki mastossa, syntyy vahtituvassa kiirettä. ”Pitkäsilmä” (kaukoputki) suunnataan ulos ikkunasta ja jokin vuoteella lojuva vanhus tokaisee: ”Mitä natjuuna?” Sylkäys kuuluu: ”Engelsmanni”.

Vuorossa oleva luotsi ”ensimmäinen ulosmenijä” lähtee silloin täyttä laukkaa juoksemaan kylään. Pistäydyttyään kotonaan hakemassa ”mustan pussin”, vettä pitävän matkapussinsa, jatkaa hän matkaansa ”olterin” luo. Ilmoitettuaan huohottaen lähtönsä nähdään hänen jo kiittävän sillalle, jossa vahtipojan keräämät oppilaat jo odottavat. (Tästä kiireestä on jo pelastettu rakentamalla puhelin.) Otaksutaan, että olisi ankara itä-pohjatuuli, joka paraiten vyöryttää aaltojaan kohden aallonmurtajaa. Tulisella kiireellä soudetaan silloin satamasta ankkuroituun norjalaiseen kutteriin. Muutamassa minuutissa kohoo purje punasine juovineen – pienen luotsipurren merkki – ja pian sukeltaa tuo pyöreähkö vene, perässään pienempi soudettava, keskellä aallokkoa. Jos on sunnuntai, kokoontuvat vanhukset rantaan pakinoimaan ja samalla arvostelemaan ohjaajaa, jonka vastatuudessa täytyy luovailla kuohuilevalla rannikolla.

”Olis’ ny’ antan’ juosta ees’ syltä kaksikymmänt viäl’ tuat’ parpuurin kantii, niin olis’ paremmin viänny päältä Vähänhellin” - ”Eihän tuas’ ol’ vettä, kun jalkaa kuet ja onhan siin’ hounas korkia köli”, tokaisee muuan vanha merikarhu. – ”mitäs’ se ”Siira” (Syyrak) meinaa, kun nyt jo luovaa. Olis’ vallannu ja antannu vähä kulkii, nin tottain olis’ tehny ventaa, mut’ eihän se nyt tiä muuta kun hakkaa vokan, ettei jää kun liitit jälell”, lisää toinen. Tällaisista moitteista huolimatta luovailee kutteri, upotellen vuoroin laitojaan kuohuihin, ulos rannasta. Aikaa ei ole liikaa, sillä nyt kiittää metsäisen niemen takaa esiin ”kolmimastoparkki”. Nähtyään kutterin ”rassaa” se purjeet ”pakkiin”, toisin sanoen siten, että toiset kuljettavat eteen ja toiset taaksepäin. Seuraus on tietysti se, että alus ajautuu syrjittäin. Alta tuulen lähenee silloin kutteri laivaa veneineen, johon luotsi sekä kaksi oppilasta hyppäävät. Kaikin voimin soudetaan laivaa kohden. Sitten lasketaan laivan kupeelle ja kun aalto on heittänyt ”haapion” lähelle laivaa suhahtaa köysi ja samassa on se myös solmittuna piittaaan. Kova aalto irrottaa ja lähentää venettä, josta luotsi, pussi olalla, odottaa sopivaa hetkeä tarttuakseen tikkaisiin. Vihdoin onnistuukin hän heitäytymään ja tuokion kulutta nähdään hänen jo ohjaavan laivaa päämaaliinsa.

Tällöin laskeutuu lippu niin hyvin mastosta kuin vahtituvan luonakin. – Muistakaamme, että luotsi sai juosta tuon matkan kalliolta kylään. Nyt seisoo hän hikisenä kylmässä. Hyvää terveyttä vaaditaan siis moisessa ammatissa.

Suursaarelaisten vaateparresta.

Kun suursaarelainen esiintyy kaupungissa, tuntee hänet hyvin ahavoituneesta naamastaan, pieksusaappaistaan ja usein turkistaankin. Vaikka hän onkin roteva, ei hän, kumminkaan välitä ryhdistään, vaan kulkee selkä kumarassa. Mainitsin jo muutamia vaatekappaleita. Vanhaan arkipukuun talvella kuuluu vielä lammasnahkahousut ja mainitsemani puoliturkki, joka tavallisesti valmistetaan valkeista lampaannahoista.

Kun tämä sitten ruskettuu ja päälle lyödään uusia vaaleita paikkoja näyttää hän kaikessa yksinkertaisuudessaan ”pitkävartisissaan” ja karvalakissaan unohtamatta puolihiaan ulottuvia nahkahanskoja hyvinkin juhlalliselta. Ennen aikaan käytettiin parempaa pukua, jonka omituisuutena olivat ruskeat, ”topsunnahkaiset” lämpöhousut. Naisilla on taas arkielämässä löysä pusero pitkine hameineen ja ”korvakenkineen”. Juhlapuku taas on musta ja kun ennen tahdottiin kirkossa hienoja olla, pantiin päätänpäälle tuo omituinen pitsikoriste, jonka nimeä en tiedä. Päällysvaatteista mainittakoon lyhyt, kurenauhalla tiukattava puolipaltto ”kupsu”.

Millaista on sitten suursaarelaisen kodissa?

Kyökki ja tupa sekä toisinaan vielä pieniä huoneita. Lattia, maalaamaton, mutta puhdas on ensimmäinen, joka vetää huomion puoleensa. Katosta riippuva reikäleipäorsi on jo valmiina hylkeenpyyntöä varten. Vanha seinäkello heilureineen soittaa hitain lyönnein ajan kuluvaisuutta. Kissa kehrää tuolilla ja pikkupojat kuvailevat lattiaa jääksi. He ovat poimineet pajun silmuja hylkeiksi ja luulevat parhaillaan olevansa hylkeitä pyytämässä, etsiessään noita silmuja matoilta. Kangaspuut kolahtelevat nuorikon kutoessa ja vanha iso-äiti on rukkeineen vetäytynyt nurkkaan. Seinällä riippuu iso laivankuva ja valokuva, joka on pöydällä muistuttaa talon merellä olevaa poikaa. Pöydällä kyökissä sitä vastoin huomasi kupin silakoita, hapanleivän sekä parisen isohkoa tuoppia. Moni talon hienoimmista vehkeistä selitetään olevan siitä ja siitä laivastosta. Nurkassa on kotitekoinen puupuntari. Liedellä taas porisee kahvipannu. Kas tuossa seinällä kiikari ja tukeva hylepyssy. Pankolla leikkaa talon vanhus tupakkaansa pyhänkin varalle. Höyläpenkin ääressä valmistuu juuri varalaista.

Aitasta, jonne matalan oven kautta pääset, avautuu eteesi joukko erilaatuista tavaraa. Isot kirstut, mitä sisältävätkään? Tuossa vanhanaikainen joulukruunu ja juhlapukuja. Toisessa huoneessa taas näkee maitoastioita, sorvauskoneen, lyllyksia, sahoja y.m. – Sauna taas musta ja savuinen kuten tavallista. Kiukaalla kuivavat äsken rasvatut saappaat ja eteisessä taipuvat kelkan jalakset erityisessä laitoksessa. Verkkoja, haaveja, nuotansiruja joka puolella.

Ranta-aitassa taas näkee vajanaisia täytettä odottavia ja suljettuja sekä tyhjiä tynnyreitä, purjeita, verkkoja, öljykankaita. Kas, isorysäkin, jota ei enää käytetä. Tällaiseen ”saraimen” vedetään usein venekin. Seinällä on pingotettuna kuivava hylkeennahka ja isossa astiassa on toisia paraillaan valmistelunalaisina.

Saarelaisen kotiin kuuluu vielä navetta ja sikala, jotka karjan pienuuden vuoksi ovat vähemmän tärkeitä.

Suursaarelaisen luonteenpiirteitä

Suursaarelaiset tuntevat hyvin toisensa. Ei mikään toisensa pettäminen saata tulla kysymykseenkään. Rehellisyys on siellä niin suuri, että saarelaisen pääomaisuus, poikkeuksia lukuun ottamatta, kala-aitassa, ”rant-aitassa” olevat verkot ja silakat säilyvät lukoista ja muista laitoksista. Ensi silmäykseltä luulee, ettei suursaarelainen ylpeile mistään muusta kuin voitokkaasta taistelustaan merta vastaan, mutta kun hän vieraalleen selittää olevansa suursaarelainen, kohauttelee hän olkapäitään näyttäen jylhiä vuoriaan tai kuohuilevaa merta. Luonteen tulisuus riippuu tietysti alituisesta kamppailusta merta vastaan. Jos hänen kanssaan purjehtiessa ei satu saamaan käskettyä purjeen reivaamista, tai muuta onnelliseen loppuunsa, voi hän olla suorastaan kiukkuinen. Tämä on kuitenkin anteeksiannettavaa, sillä kun ajattelee millä nopeudella hän itse toimittaa tuon työn, ei ole ihme vaikka käykin luonnolle nähdessään ”turpeenpuskijan” selvittelevän köysiä. Hänen luonteensa kauniimpia puolia on lähimmäisen autto. – Kun vieras purjehtii saarta kohti tietämättä satamaväylää, ponnistaa saarelainen voimiaan soutuveneellään ennättääkseen ohjaamaan tulokasta aallonmurtajan taa. Tai kun myrsky kuljettaa naapurin verkot syvälle, lähdetään niitä miehissä hakemaan. Jos jollekin epäonnistuu kalastus, säälii häntä koko kylä ja mielellään lainaa parempiosainen tukalina aikoina. Maltilla kuullaan surusanomiakin, joiden saapuminen varsinkaan mereltä ei ole niinkään harvinaista.

Tavoista puhuttaessa

tarttuneen asiaan paraiten puhumalla vuotuisten juhlain vietosta. Aluksi tulisi tietysti joulu, mutta sitä ei vietetä mutkikkaammin kuin Kymissäkään, vaan hieman yksinkertaisemminkin. Jonkun tavan voinee kumminkin erottaa suursaarelaisenkin joulusta. Hän ei aina ole tilaisuudessa valmistamaan rasvaista paistia, vaan nielaisee tyynenä palan verikakkua ”kiskua”, juoden kaljaa sen paineeksi. Vehnäleipää ”saifaa”, syödään

jouluna tavallista runsaammin ja ”kultaisina” aikoina tehtiin viimeinen ”wironreissu” vartavasten jouluviinujen hankkimiseksi. Tänä juhlanä kiertelevät lapset taloissa tokaisten ovensuusta: ”Myä tultii jouluu”, toisin sanoen olkaa hyvä, antakaa vehnästä tai muuta hyvää. Ennen kutsuttiin myös joukko lapsia pappilan joulukuuselle ja siinä oli riemua kylläksi. Joulukuukkoa kuvaillaan lapsille ”Pohjoiskorkian” t.m.s. alla asuvaksi kuten muuallakin.

Laskiaisesta riittäisi sen sijaan juttua enemmänkin, mutta mainitsen vain mieleen parhaiten jääneet tavat, jotka etupäässä koskevat nuoria. – Jo useita viikkoja ennen kiertelevät pojat kylällä keräten kelloja ”pilikelloja”. Monella on tällöin niitä parisenkymmentä ja onnellinen se, joka sattuu saamaan saaren ainoan kulkusen tai kellon, jota ennen käytettiin ilmoituksia julistettaessa kylällä. Tavallisesti ovat pojat aina kaksimiehisissä osastoissa. Laskiaisen edellä näkee heidän usein kulkevan saunan ja talon väliä. Jos silloin pistäytyy tuonne nokiseen savusaunaan, näkee lattialla lastuja ja kelkan, jonka ääressä he touhuavat koetellen saada jonkinlaista kehystä ”reslat”, sen ympärille. Aisat valmistetaan myös. Ei siis puutu muuta kuin hepo. Pahaksi onneksi on, kuten jo mainittiin, vain parisen ”juoksijaa” koko saarella ja nekin vielä laiskuuden perikuvia. Täytyy siis keksiä jokin muu keino. Laskiaisaamuna tämä puute onkin jo korjattu, sillä noin kello 5 aamulla alkaa kylältä kuulua mitä erilaisimpia heläjäviä ääniä, joihin koirat yhtyvät. Kun sitten unisena vilkaiset akkunasta ulos, huomaa jonon poikia kelkkoineen. Toinen vetää aisoista heilutellen niihin kiinnitettyjä kelloja mahdollisuuden mukaan, toisen istuessa uljaana kelkassa ohjaten vetäjää tämän olkapäältä kulkevilla nuorilla (ei vetäjälle puhuta sanaakaan, onhan hän mykkä hevonen). Tätä menoa kestää noin 8 tienoille a.p. poikain yhä juostessa ja kisaillessa siitä, kuka ennen oli ollut valveilla sinä aamuna. Päivän pitkin vaimenee melu ja vain silloin tällöin juoksee poika kelkkoineen pitkin kujaa. Elämä on tällöin siis kuin ”helisevä vaski ja kilisevä kulkunen”.

Keskipäivä on omistettu 14-16 vuotisille tytöille. He näet keräytyvät silloin johonkin isoon tupaan paistamaan pannukakkuja. Tähän ei lasketa juuri muita kuin tyttöjä. Toisinaan voi kuitenkin poikaakin onnistua niin, että lasketaan sisään. Silloin tokaiset nurkan takana kadehtien: ”Sasu pääs’ sinne syämään laskiaista” Illan tullen keräytyy keski-ikäinen väki karkeloimaan ja silloin saa saaren pelimanni ”Vinti-Eetu” näyttää taitoaan. Pääkallellaan nykyään hän ”rokaansa”, jalan ilmoittaessa säännöllä ja pontevuudella ”vähempilahjaisille” tahdin laatua. – Hänestä puhe tuonnempana.

Tähän eivät lopu vielä laskiaismenot. sillä seuraavana ”tuhkapäivänä”, jatketaan niitä vielä. kun on paistettu viimeiset pannukakut, kaadetaan vanhan tavan mukaan, pata nurin, jotta rasvat joita paistaessa on käytetty, putoilisivat pois. Tuhkapäivän aamuna esiintyy tuon tuostakin jokin naamioitu, kuten ilmoittaen mitä tuleman pitää. Sillä illan suussa vilisee pitkin kylää naamioituja oljoita mitä kummallisimmassa pukimissa. Toisella öljytakki, toisella turkki, ”syytvesti” ja öljyhousut yllä. Suurinta iloa herättää kuitenkin naamari jo senkin takia, että se on ”kotiteollisuutta”. Esiintyjillä on keppi kädessä, sillä tällaista henkilöä seuraa usein joukko lapsia koetellen arvata ken kukin on. Tällöin on naamioidulla rajaton valta, niin että jos jokin liiasta tunkeilustaan saa sivalluksen, ei hänellä ole ”suunsoittamista”. Jos naamioitu ei puolusta tarpeeksi itseään, paljastetaan hänen naamansa keskellä tietä.

Tuhkapäivänä, kuten laskiaisenakin lopettaa Eetu illan soitollaan. Tällöinkin tanssitaan taas. Näihin huveihin ei pikkupojilla ole oikeutta mennä. Ainoastaan siinä tapauksessa, että he ovat naamioineen esiintyneet hyvin, saavat he pukeutuneina naamioituunsa astua tanssitupaan ilveilläkseen ja naurattaakseen nuorisoa. Huomattakoon, että hänen ei tarvitse olla mestari, sillä saarelainen ei kaipaa suurta kajauttaakseen aimo naurun. Mainittakoon vaan, että jos tuollainen ilveilijä tarttuu pelimannia hihaan ja tokaisee: ”Kuule rakas eesti veljä, kaks’ kort’ kaks’ ei ule neljä”, saa hän aikaan iloa. Samoin käy myös, jos hän esiintyy laulaen:

”Saksat surevat,

Moisnat polevat,

mamma pane suppille sipuloi”.

Usein matkitaankin wirolaisia, kun tahdotaan riemastuttaa kansaa.

Uusi vuosi otetaan vastaan siten, että pojat kirjoittelevat ladon seiniin uuden vuosiluvun.

Pääsiäisenä keinutaan, juhannuksena purjehditaan sekä poltetaan kokkoa. Tavallisesti ammutaan tällöin lahdella vanhalla tykillä satamarannasta. Juhlallisesti kajahtaa paukku vuoriin. Saunaa ei myöskään unohdeta.

Suursaarelaiset häät

Tulisi mainita myös ristiäiset, hautajaiset ja häät. Näistä ansaitsevat viimeainitut suu-rinta huomiota. Saarella eletään yhdessä jo pienestä pitäen. Varhain tunnetaan siis tulevaisuuden pääpiirteet. Jääkööt mainitsematta kuuliaiset ja muut edelläkävijät. Pyrkikäämme vaan asian ”pääjuoneen”, häihin.

Kun on päästy niin pitkälle, että tällaiset on odotettavissa, vapautuvat ämmien kielet jonkin kahvipöydän ääressä mainitsemaan jotain sekä sulhasesta että morsiamesta. ”Johan minä tuokat’ kauan olen kattellu, että Rikohan (Kristiaan) sen Marjan viäp’, kuulee silloin jonkin eukon mainitsevan, sillä ”kielitaiteilijoita” on siellä kuten muuallakin.

Suuri kiire vallitsee siis asianomaisten kodeissa. Siellä keitetään ja paistetaan, pestään ja harjataan kunnes vihdoin hääpäivän valjetessa lattia, ”kilta”, loistaa valkeana suuri pöytä ”hikoilee” ruokineen ja juomineen. Tätä ennen on kuitenkin käyty täyttämässä esi-isäin tapa, kutsuttu kaikki sukulaiset häihin. Tämähän ei muualla tuottaisi sen suurempaa vaivaa, mutta suursaarelainen saa siitä kylliksi. Ensinnäkin on vaikea tietää ketkä ovat oikeita sukulaisia ja toiseksi on paha jättää naapuri kutsumatta. Kolmas vielä etäisyydessä vaaniva ”kiljuva jalopeura” on vielä ”Matti” joka väkisinkin pyrkii taskuun. Sen ääni tukahdutetaan keinolla millä hyvänsä. Tuo omituisuus, että melkein koko kylä on samaa sukua, kokoaa siis häihin 99 prosenttia asukasmäärästä. Siinä on sekä kummin kaimoja että päinvastoin. Huomattakoon vielä, että morsian kutsuu ainoastaan lähtiäisiin.

Kun pappi on morsiamen kotona toimittanut vihkimisen, ja muutamia kahvikuppeja ja tupakkalaatikoita on käsitelty niin, että pohja kuultaa, heittää morsian suvulleen kädestä hyvästit. Siinä on sitten itkua ja hammasten kiristystä.

Sama ilmiö kuin Kalevalassakin. - Tämän jälkeen alkaa Eetu suorittaa osaansa. Ripeästi tarttuu hän viuluunsa ja alkaa raikkaasti vetää 30:n sodan marssia kulkien samalla muun saaton edellä sulhastaloon. Tässä kulkevat puhemies ja pari aivan hänen kintereillään. Vihdoin saavutaan päämäärään, jolloin varsinaiset häät alkavat.

Puhemies tarjoaa tupakkaa ja uudet kahvit, limonaatit y.m. saadaan. sitten sitä jutellaan, toivotaan ja nautitaan kunnes vihdoin jokin tulee niin iloiseksi että alkaa puhua kielillä. Tällaisissa tapauksissa ukot ymmärtävät hyvin sekä ruotsia että ”engeskaa” vieläpä saksaakin.

Tässä sopinee mainita vähän saaren pelimannista. Hän on oikea kansan mies ja vaikkakin vanhat, taipuvat hänen sormensa vielä hyvin ja viulu helähtää nuorisolle huviksi. Itse koneen historiaa en tarkemmin tunne, sen vaan tiedän, että se nousee kunnioitettavaan ikään. Ostettu käytettynä omistajan palvellessa sotaväessä kolmisenkymmentä vuotta sitten. Moni on sen tahtiin nuoruuden notkeuttaan osoittanut. Usea ”kuudenkelska”, ”ransessi” tai wirolainen polkka on siitä lähtenyt ja lähtee vieläkin vaikkakaan ei samalla notkeudella enään. Häistä saa pelimanni tavallisesti sukat y.m. Syystä onkin laulu, kovin lyhyt:

”Pel’manni pelaa,

sukkia saa

puolisolle helppo, saa puikot ruostua”.

Nimensä ”Vintti-Eetu” on hän saanut siitä, että hänen wirolaisista polkistaan ja masurkoistaan juuri kvintti suorittaa pääosan. Hän on yksi saaren harvoja kansansoittajia – etenkin viululla – ja hänen mukanaan menee hautaan paljo, mitä nouseva polvi ei ole ennättänyt oppia. Kuka sitten soittaa noita vanhoja tansseja kun nyt jo puuttuu niitten tanssijoita.

Tällainen on siis Eetu, joka häätuvan lattialla viuluaan vetää. Kun sitten yö lähenee loppuaan ja morsianta sekä sulhasta on tarpeeksi tanssitettu ja kun vihkiessä apuna olleet sukulaistytöt ja –pojat alkavat torkahdella ruvetaan vähissä joukoin kulkemaan naapuritaloon. Siellä on näet suurilla pöydillä ruokaa jos jonkinlaista. Ei tämä näytä talonpojan omaisuudelta!

Kerrotaanpa, että ennen ripustettiin kokonainen härkä seinälle, josta jokainen sai leikata. Alla oli taas oluttynnyri palanpainimeksi. Kun vieraat ovat syöneet tapahtuu morsiusparin ja heidän vanhempiensa ”hypitys”. Hypitettävä henkilö pannaan vanhaan puutuoliin ja nostetaan kolmasti kattoon hääjoukon riemuitessa.

Seuraavana iltana kannetaan morsiamen omaisuus ”roitut” häneen uuteen kotiinsa. Palkaksi jaetaan kirjavia siteitä. Näin muodostaa siis kalastajapoika kotinsa.

”Wironreissun” jälkeen

keräännyttään ”arttelin suoritukseen”, jolloin tehdään meno- ja tuloarviot sekä maksetaan yhteisesti matkan kulut. Kun wironreissulta tuodaan lanttuja, saa kukin lapsi yhden. Tämän hän kätkee. Lanttu on tällöin ”pokrepuussa” (sana lienee wenäjistä lainattu ja väännetty. Sen ken löytää saa pitää hyvänä. Saatuaan kiinni heinäsiirran ja asetettuaan sen kädessään olevalle kipeälle, laulaa poika: ”Hepo annas’ tervaa, että mun haavani paranis”, jolloin eläin erittäinkin tuota terveellistä ainetta. – Saarnista erottuvaa saarnin tervaa käytetään taas rintalääkkeenä.

Miten jutut syntyvät?

Se vilkkaus, mitä ilmenee suursaarelaisessa, johtuu osittain saaren luonnosta. Toiselta puoleen taas yhteys muun maailman kanssa ja merimiesten kohtaaminen ovat antaneet aihetta juttujen syntyyn. Ajatelkaamme vaan pitkää iltaa jaalan kajuutassa. Kyllä siinä kieli purkautuu tai kun vanhus talvella lieden ääressä opettaa lapsenlasta veistämään ja kun tämä vielä utelee vaarin menneisyyttä, viriää vaarin mieleen pakosta kirjava nuoruus salakuljettajana tai rauhaisena hylkeenpyytäjänä.

Hän kertoo miten tie Haukkavuoren läheltä poikki saaren on syntynyt. Kun tullipursi itärannalla piti vahtia, laski avokantinen jaala tynnyreineen vastaiselle puolelle saarta ja pian kuului tuolla äsken mainitulla tiellä hiljaista rattaiden kolinaa. Siellä kuljetettiin viinoja kylään. Hän kertoo itse ohjanneensa viinalastia omalla veneellään tullipurren tullessa vastaan. Pian hän oli pukeutunut wirolaiseksi vedettyään lakkinsa syvälle sekä turkin niskoille. Kaikki muut miehet sijoitettiin kajuuttaan. Tullilaiva lähenee jaalaa, kapteeni huutaa: ”Mistä tulette ja mitä on lastina”? Jaalanohjaaja, joka pelkää joutuvansa kiinni, panee viimeisen taitonsa liikkeelle: ”Mei tulemme Eltsikist (Helsingistä), kas’ on full’ misti tarviss, lasti on suolaa”. Oivalla wironkielellä on vaari pettänyt tullimiehen ja jaala laskee rauhassa satamaan.

Kaapen kaljaas’ juttu

Kaapella oli seitsenmastoinen tavattoman iso laiva, jonka mastot olivat niin pitkät, että kun nuorena lähti panemaan purjeita kokoon, saapui harmaana alas. **Vantit** taas olivat rullalankaa. Perältä keulaan kuljettaessa kului neljät kengänpohjat. Välillä oli siis rajasuutareita. Jokaisen raakapuun nenässä oli hotelli, entisajan ihanne, ja kaarien välissä saattoi hyvin vetää nuottaa siinä vedessä, joka vuoti laivaan. Kun laivan kerran piti kääntyä Suursaaren ja Viirin välillä (10 km:n selkä) irtautui ”**taakseilin kouti**” ja pyyhkäisi Tytärsaaren miehen lampaat mereen, jonka jälkeen hän ei ole viennyt sinne karjaansa.

En tiedä varmaan onko kertomuksen alkuperäinen sisältö suursaarelainen, mutta kertomassani muodossa se siellä vaan esiytyy, tosin täydellisempänä.

Sotakesänä,

jolloin ”enkelismaani” tuli saareen, pakenivat asukkaat Pohjoiskorkian juurella olevaan 20 m. syvään ”kellarin uuniin” (luola), sekä n.s. ”Pyttykallion uuniin”, josta kuului lasten itkua. Yleensä juttujen mukaan kohdeltiin

vanhaa kansaa hyvin ja mitä otettiin, se maksettiin.

Haaksirikoista

on moni saanut osansa. olihan sopivaa kerätä, kun kerrankin ”suurlaivarikkopäivänä” ajautui saaren itärannalle toistakymmentä laivaa. Ruumiita sanotaan olleen joka kiven alla. Moni lahdelta on tällaisista tapauksista saanut nimensä. Esimerkiksi ”Ransportin lahti”. Siihen näet ajautui venäläinen transportteeraaja. Tähän hukkuneita sotilaita on haudattu joukkohautoihin ”kirkkotarhaan”.

Maahan haudattuja aarteita on vanhan tarinan mukaan uudessa hautuumaassa. Sen keskellä on näet mänty, joka kasvaa kohoavalla hiekkakummulla. Samalla kummulla on myös pään kokoisia kiviä ja eräs 70 -vuotias ukko kertoi lapsuudessaan siinä palaneen toisinaan sinervän tulen. Rahaa sen kummun alla kuuluu olevan ja jos jokin huomaa siinä rahaa, tulee hänen peittää ne lakillaan sekä muille hiiskumatta sanaakaan toimittaa ne talteen.

Tämä hautuunmaa on n.k. Kappelniemellä. Tähän niemeen on joskus ajautunut sotalaiva. Ylimmät virkamiehet haudattiin aseineen, kalleuksineen sille kohdalle, jossa nyt on mainitsemani hautuunmaa. Noin 8 vuotta sitten saattoi vielä helposti erottaa maanpinnasta kummun tapaisia näillä paikoilla. Tarinan mukaan on siinäkin siis rikkauksia.

Vielä on samaisella niemellä hautuunmaasta kaakkoon 100 m. päässä sen aidasta hiekan peittämä vanhan kappelin 8 –kulmaiselta näyttävä kivijalka. Aivan keskellä tätä kasvaa jo iäkäs mänty, josta voinee päätellä, että rakennus on jo kauan ollut hävitettynä. Kappelin mukaan nientä kutsutaankin ”Kappelniemeksi”.

Pirunkivi, Kumpel'- ja Alttarikallio

Suurkylästä noin 1 km. luoteeseen on tiheässä metsässä n.k. ”Pirunkivi”. Lähestyessä herättää kiven suuri koko jo huomiota, mutta vielä enemmänkin on siinä huomattavaa. Kivi on näet säännöllisesti halkeillut, joten pohjoispuolelle on aivan maan tasalle muodostunut noin 75 cm korkea kolmiomainen aukko, jota peittää aivan kiven värinen paasi. Jos lykkää ”oven” syrjään, avaa kivi povensa. Maanpinnan alla on näet kivi avoin muodostaen siksi ison ”asunnon”, että siinä mies voi hyvin istuallaan elellä. Seinät ovat lohkeilleet hyllyn tapaisiksi, joilla näkee mukulakiviä. Permantokin muodostuu samanlaisista mukuloista. Kivi on vielä haljennut muodostaen pienen kolmiomaisen aukon ikkunaksi, joten kun vielä laittaa kuntoon keskellä olevan **kivikuhlan**, ”lieden”, on huone valmis. ne, jotka löysivät tämän kertoivat siellä olleen hiiliä ja vanhan vanhoja vaateriepuja. Näyttää siis siltä, että tuota maanalaista kammiota jokin olisi käyttänyt asuntonaan, ehkä sota-aikoina pakopaikkana.

Kumpel'kalliolla saaren itärannalla on vieläkin jäännös mahtavasta kiviröykkiöstä, jonka alta on löydetty jokunen luunsiru sekä hiiltä.

Alttarikalliolla saaren eteläpäässä näkee kalliossa mahtottoman suuren jalkapohjankuvan, joka näyttää melkein luonnolliselta. Läheisellä Tytärsaarella on vastaavalla rannalla, kuulemani mukaan, samanlainen jälki. Kansa kertookin jättiläisen astuessaan Suomenlahden poikki tallanneen mainittuun paikkaan. Jälkeä kutsutaan ”hopreitinjäljeksi”.

Vanhan kalastajan ullakolla

Tämän jälkeen pyytäisin lukijaa vanhan kalastajatuvan ullakolle. Nousu tapahtuu pieniä tikapuita myöten. Kas siinä palanen menneisyyttä. Vuosia vanha nojatuoli ”saatu” siitä ja siitä laivahyllystä. Kaksi, komeata puusta muovailtua veistokuvaa, jotka ennen ovat koristaneet laivan keulaa. Toinen on jokin ruotsalainen kuningas, toinen taas jalosukuinen nainen. Isäntä kertoo lyhyesti ja tiyynesti ne päivät, jolloin asianomaiset esineet olivat joutuneet hänen omikseen ja jatkaa sitten esittelyään. Vanha pölyyntynyt sumutorvi ja rikinäinen laivalyhty, jota hän nuoruudessaan käytti, ovat nyt lasten leluina.

Tuon seinäkellon, joka lepää sammalissa, toi hän Saksasta viimeisellä viinankuljetusmatkallaan. Siitä on jo monta monituista vuotta. Hän ei muista enää tarkemmin, vaan viittaa tyhjiin leiliin vieressä. Sekin jo romuna.

Tuossa vanha piilukko, jolla hän niin monta hyljettä oli kevätpäivinä kaikauttanut. Nyt se oli ruostunut ja lukkokaan ei enää iskenyt tulta. Vanha vieteripuntarikin oli saanut levätä uusien tullessa. Mutta tuossahan on jotain komeata. Vanhanajan joulukruunu, joka katossa oli riippunut. Miten komeasti se välkkyikin. Olipa siellä muutakin. Nurkassa orrella nahkavaate ja naulassa hyljepiikki sekä saunavihtoja ja vähän etäämpänä hajanainen mäntäkirnu. Iso laivapeilikin on jo särkynyt, vanha viulu ei enää soi ja samassa nurkassa, jossa ennen piiloteltiin arvoesineitä, siinä näemme nyt kissaemon kiiluvat silmät varoittaen lähestyjää. Siellä on näet kuusi pientä, pehmeätä kissanpoikasta entisten aarteiden paikalla. ja missä niitä aarteita nyt enää, kun majakoita palaa joka virstan päässä, selittelee isäntä. Katon alla näemme vielä paksuja lyijyferroksia veden varalta. Nekin laivoista!

Siinä sirpale Suursaarta vuorineen ja kala-aittoineen. Ei se enää ole Suursaari 60 vuotta sitten. Nahkipuku ja pieksut, missä ne, entinen juhlapuku, nyt ovat? Kuka nyt enää nahkia ostaisi! Missä on vanhojen miesten juhlallisuus ja taitavuus? Miksi halveksitaan yksinkertaisia, mutta lämpimiä turkishousuja koleana yönä? Missä on esi-isäin into?

Siitä kuulee vaan ikäloppujen, tärisevien vanhuksien juttelevan. Miesten, joilla ei elämässä ole jäljellä kuin päreen kiskonta tai tupakan leikkuu. – Laivarikot pysyvät mielessä vain tarinoina. Pitempiä, seikkailurikkaita retkiä ”**xapalaan**” ei enää tehdä. Avokantiset purret ovat vanhaa muotia ja eiköhän kohta airokin tulle vanhaksi, kun moottoreja muutkin hankkivat.

Vanhojen tietoja olisi ruvettava enemmän penkomaan. Mistä niitä sitten, kun pää kallistuu laudalle. Eivät pieksutkaan ole mikään halveksittava laitos, vaan muista, suursaarelainen, että ne ovat tarmokkaan saarelaisen tunnus, missä kulkenetkin.

Akki Granlund, 1912

Nuorena vaikuttajana

Raittiusliike vei jo kouluaikana nuoren miehen mukanaan. Voin vain arvailla, mitkä syyt olivat. Ehkä viinan käyttö Suursaassa oli laajempaa kuin mitä historia kertoo. Akkin isä oli kuitenkin kohtuullinen viinan käyttäjä huolimatta siitä, että erään laivan lokikirjasta löytyy 1880-luvulta merkintä “Granlund full”.

Suursaaren asukkaiden köyhyys ja viinan käyttö saattoivat kuitenkin jättää jälkensä nuorukaiseen, ja kun raittiusliike lisäksi antoi hänelle henkisen sataman myös elämän vaikeina aikoina, raittiuden puolesta oli helppo puhua.

Tässä katsomme muutamia raittiusliikkeen äänenkannattajassa “Pohjantähti” esiintyneitä kirjoituksia. Luvun lopussa on myös lyhyt tarina, joka kuvaa vuoden 1917 tilannetta Suomessa, kun venäläinen sotaväki “rötösteli” maassamme.

Kymmenvuotias

Ihminen on matkamies. Hän kulkee alati kehityksen tietä. Pitkän taipaleen tallaja istahtaa toisinaan jäseniään lepuuttamaan lähteelle tai muulle huomattavalle paikalle. Silloin hän taakseenkin silmäyksen heittää. Hän muistelee matkansa menoa.

Kymmenenvuotisen taipaleen on Kotkan Yhteiskoulun Ehdoton- matkannut. Sillä on takanaan muistoja. Siksi muodostuikin sen 10-vuotisjuhla helmikuun 22. pv. tuollaiseksi lepopaikaksi, josta taakse katsellaan. Vanhat “veteraanit” siellä toisensa tapasivat, muisteltiin helmikuun seitsemättätoista v. 1903 - seuran syntymäpäivää. Yhdessä silloin toivontupaa rakennettiin. Yhdessä raittiista Suomesta uneksittiin. Nyt oltiin 10 vuoden kuluttua taas yhdessä kuulemassa “nuoremman polven” ohjelmaa.

Musiikin Ystäväin orkesteri soitteli, koulun kuoro lauleli ja tulipa juhlarunokin. Viulukolmikon “Suomen laulu” ja “Sotilaspoika” pantiin parin vakavan “palan” väliin. Tuli näet juhlapuhe. Kymmenvuotiskertomuksesta puhuisin enemmänkin, mutta “lahjat ovat moninaiset”, ja niinpä kävikin, ettei minun kovaan kallooni tarttunut kuin

“paikkoja parinen aatoksia ainokainen”

Se tuosta historiasta mieleeni jäi, että tohtori Helenius-Seppälä “Täteineen” oli seuraa perustamassa ja että innostus oli suuri. - Ajatelkaas, kun kerrankin ilmoittautui - 50 - raittiuskursseille! Sekin mieleeni takertui, että seura alussa toimi kahtena. Toinen oli ala- toinen yläluokkain osasto, mutta kerran kun laulettiin, että kaikki Väinölän lapset ne erkani toisistaan, pälkähti päähän yhdistää nuo eronneet “väinöläiset”. Siten muodostui “yhteinen” Ehdoton. Tilattiinhan Kylväjä ja Koittokin, mutta kerranpa viesti vierähti, että Liitolle aiotaan oma lehti. Sille piti saada soma nimi, ja niinpä lähetettiin useita ehdotuksia, joilla lukuun ottamatta ehdotelmaa “Raittiudentähti”, oli huono onni. Siitä näet “Pohjantähteen” “kelpasi” toinen puoli!

Eri kesäkokousselostukset siinä historiassa myös kuultiin sekä keskustelukysymykset, mutta ettei pätkät pitkiksi tulisi, saivarteluiksi selvitykset, “käännän lehteä”.

Tämän jälkeen siirryn muistopuheisiin. Entiset “veteraanit” niitä pitivät. Niissä he sydämensyvyksiensä tunteet esille toivat. Jonkin vanhemmankin puhetta kuultiin.

Tarkemmista selvittelyistä tietää jokainen tällaisen muistojen pengonnan yhdistävän. Se antaa uutta intoa. Se tyydyttää vanhaakin. “Maamme” yhdisti vihdoinkin koko juhlijan joukon. Innolla sitä entiset toverit lauloivat muistaen, miten muinoin yhdessä veisasivat. He näkivät työnsä tuloksen - Ehdottoman kymmenvuotiaana. “Kun lapsen kerran kävelemään saa”, arveltiin, “niin kyllä se sitten kasvaa.”

Ei kuitenkaan aina!

Lapsi voi kuolla. Toiveet pettävät usein. Innolla keskusteltiin — kymmenvuotiskertomuksesta sen tiedän - kysymyksestä: “Sopiiko r. y. lakkauttaa, kun kieltolaki astuu voimaan? - Missä on kieltolaki? Kysy valloilta! - Sortunut unelma. - Eikä siinä kaikki.

Monta entistä innokasta toveria kaivattiin. Jos kysyt itseltäsi: “Missä?” saat varmaan mieleesi kuvan entisestä “kotkan poikasesta”, joka nyt - *ylioppilaana* - kenties istuu helsinkiläisessä kapakassa, tietämättä lainkaan, että “Ehdoton” juhlii. Ja jos tiesi, nosti se ivan hymyn huulille.

- Toinen pettymys. -

Pettymyksittä ei elämä saa ollakaan. Myötäkäymisen matkamies ei vaaran hetkellä tuhoa tajua. Hän on tottunut esteettä kulkemaan. Pettymyksiä ja vastoinkäymistä tulee “Ehdottomankin” kestää. “Taisteluunhan se on luotukin. Toivoisin kuitenkin, että kymmenen vuotta myöhemmin sen, kuten monen muunkin yhdistyksen, pettymykset olisivat paljoa harvempia. Aika näyttää!

Akki Granlund, talvella 1913

Pieni parantolakirje

Ei kellään ole niin suuria toiveita kuin raittiilla opiskelevalla. Ei missään riemu niin riemulle tunnu kuin heidän parvessaan, mutta - kenelläkään ei vastoinkäymisen myöskään tunnu sen katkerammalle kuin raittiille opiskelevalle ja juuri siksi, että hänen päämaalinsa on niin korkealla. En tarkoita mitään pikkusteitä, sillä sellaisethan aina voittaa jo pelkkä iloinen mieliala. Ajattelin sellaisia musertavia iskuja, jotka särkevät kaiken.

Niitä tulin ajatelleeksi, kun Pohjantähdessä luin suurista tuberkuloosi-aiheisista kilpakirjoituksista.

- Vihdoinkin! huudahdin. - Vihdoinkin astuu tuokin suuri kysymys opiskelevaimme eteen. Ah, miten lohduttavaa meille murtuneille on lukea, että tuberkuloosi jälleen on saanut vastustajakseen vankan joukon, joukon, johon se tähän mennessä on aivan rauhassa saanut iskeä kyntensä sekä särkeä suunnitelmia - juuri kun ne ovat toteutumassa. - Nyt on nuoriso nousemassa, nuoriso, jolla on palava mieli ja vielä paljon vereksiä voimia. Ja tämä tieto lohduttaa meitä, joilta jo on riistetty aseet ja joiden vaan täytyy tyytyä katselemaan mitä muut tekevät.

Terveet raittiit opiskelevat! Oletteko koskaan ennen tulleet ajatelleeksi, miten monta tuo tauti on riistänyt joukostanne, painanut vuosiksi vuoteeseen, huolimatta siitä, että he kerran toivoivat elämältä yhtä suuria kuin te? Oletteko tulleet ajatelleeksi, miltä heistä mahtaakaan tuntua, kun näkevät jäntereitten herpaantuvan ja toivon väkisinkin vaeltavan ohi.

Entä miltä on heistä tuntunutkaan katsellessaan terveitten toveriensa usein hyvinkin pian unohtavan heidät painautuessaan omille onnensa poluille!

Mutta nyt tuo terve nuoriso nousee. Se tahtoo muistaa meitä. Se tahtoo nuorten voimainsa iskulla tappaa tuon vaikean vihollisen.

Ehkä juuri siksi Pohjantähden uutinen oli niin tervetullut, sillä tiedänhän, että vuosien työ tulee ehdottomasti vähentämään uhrien lukua ja pettymysten tavatonta sarjaa opiskelevainkin keskuudessa.

Raittiit opiskelevat! Turhaan ette voimianne tuhlaa, kun tuberkuloosia vastaan nousette, sillä teette silloin työtä *toverienne, kansamme ja isänmaan eteen*. Nouskaa miehissä!

Ljungbo parantolassa 9.11.-15

Akki Granlund

Torvet soimaan

Pohjantahti on raittiin opiskelevan nuorison äänenkannattaja. Eikä totta? - Se on kyllä äänenkannattaja, mutta siitä huolimatta on meidän *sitä* kannatettava. Muuten ei se voi ääntämme kantaa. Miten meidän sitten on sitä kannatettava? Ei sanoilla, vaan töillä, töillä, jotka tuntuvat.

Jokaisen velvollisuus on tälle työlle kortensa kantaa, sille pitkistä talvi-illoista hetkinen heittää, ja nyt kun näkemäni mukaan Pohjantahti on "kirkastunut" - suurentunut - on unten aika ohi. Työn aamu valkenee!

Onhan niin tavallista, että olemme valmiit arvostelemaan toisten toimintaa. Se on kyllä hyvä. Koskaan ei saa sokeasti hyväksyä toisen toimintaa. Ensin sitä on arvosteltava, mutta tässä hypitään liian usein rajapyykin yli - aletaan arvostella ankarasti töitä, joita toteuttamassa meidän itsemmekin olisi tullut olla.

Me kannamme kyllä ylpeinä S. O. N. R:n kaunista merkkiä ja kuljemme kesäkokouksissa, joita toiset meille järjestävät, mutta emme muista, että äänenkannattajankin pitäisi tyydyttävässä määrässä maailmalle lähteä. Me emme koskaan siinä äänemme kaikua anna.

Kyllä me kokouksissamme tyrkytämme yhteistyön merkitystä ja vakuutamme siitä toisiamme, mutta miten on todellisuudessa asian laita? Me emme omassa elämässämme pyri ensinkään yhteistyöhön.

Suomen raittiit opiskelevat! Me vietämme pitkän talven tietämättä toisistamme mitään. Silloin tällöin sattuu Pohjantahteen - parisen kertaa vuodessa - jokin uutinen, josta näkee, että Juntunen tai jokin muu on valittu sen ja sen seuran puheenjohtajaksi. Seikkaperäisemmät toimintaselostukset viiptyvät vielä kuten aamuaurinko ruskossaan. Kukin saa vain mielessään aprikoida, että kai siellä Kajaanissakin touhutaan, mutta kalke ei etelään kaiu. Mika olisikaan hauskempaa ja kehittävämpää kuin kuulla jotain muualta? Ajatellapa esim., että kuopiolaiset olisivat keskustelleet "*kahvin juonnista*" - en tarkoita, että tämä heidän keskuudessaan olisi erityisen tarpeen, puhun vain ennustuksilla ja esikuvilla - ja että keskustelussa olisi seikkaperäinen selostus äänenkannattajassa. Silloin ne, jotka samoista asioista ovat keskustelleet, voisivat vertailla tuloksia. Kokousten ohjelmia voitaisiin samoin Pohjantähdessä vaihtaa. Ja ajatelkaas, millä mielellä me silloin lehtemme tuloa odottaisimme, kun tietäisimme sen sisältävän jotakin toisten toiminnasta, esim. sellaisten, joihin kesäkokouksissa olemme tutustuneet.

Entä sitten kotiseutututkimus? - Muistatteko, millä innolla siitä Lahdessa keskusteltiin? Nyt pitäisi kylvön jo ruveta hedelmää kantamaan. Lyhyet kotiseutukuvaukset somistaisivat mainiosti Pohjantahtea: Siten me asiaa suuresti edistäisimme.

Ei päästetä enää päiviä vierähtämään turhaan. Pannaan toimeettomain päivän pyörään jarru! Jokaisen velvollisuus on äänenkannattajaa tukea. Antakaamme siinä äänemme kuulua. Silloin sillä on kaikua myrskyssäkin, silloin se puhuu halki suuren Suomen maan.

Ettei tämä tuulahdus jäljettämiin häviäisi, niin lyön tähän parisen "vetävää naulaa".

- Mitä kuuluu Lappeenrannan yhteiskoulun r. yhdistykselle?
- Pohjantahti odottaa kirjettä Oulusta
- Joensuulaiset, puhaltakaa tämän lehden ensi numerossa pasuunaa, puhaltakaa kuin Roland!
- Käkisalmelaiset, hoi!

Akki Granlund

Kun asiat “on hullusti”

(Julkaistu E.-S. :ssa 17.7.17 - aikana jolloin venäläisen sotaväen mielivalta maaliskuun vallankumouksen jälkeen oli ehkä suurimmillaan)

*Tehän tunnette Rasputinin ?
Ainakin nimeltä !!!!
Ehkenpä myöskin tawoiltaan ???
Wäittäwat etta Grisha johti monenkin “asiat hullusti”.
Niinkuin johtikin.*

Grisha on kuitenkin poissa, mutta “rasputini” elävät vieläkin. Ainakin wäitetään, että monessa talossa ja mökissä ja asunnossa on kuulunut ja kuuluu weisu:

*“pappa- kulta on wierailla mailla
ja ampuu tussarilla
meitillä on nälkä ja ikävä
kuin karwarin Leunuurilla “*

Enpä tiedä, ampuwatko ne kaikki edes tussarillakaan, jotka nimittain owat saattaneet “asiat hullusti”. Onhan niissä mainittu olleen kiinalaisia, jos muitakin tumma- walko- kelta- y.m. ihoisia. Ja onpa niissä waraakin kun esimerkiksi Tampereella wäitetään olewan 800 naikkosen “asiat hullusti”.

Mutta useampihan niistä sentään “ampuu tusaarilla”. Ainakin niistä aito “Raaputiineista”.

“Mitää se Maija aina niitten sotilasten kanssa kuhertelee?” sanoi eräs Helsingin rouwa.

“Kun rouwa tietäis’ miten tulinen ryssä on, ja miten hywin se osaa rakastaa, niin ei rouwa puhuisi mitään,” sanoi palwelijatar Miina.

Mutta että asiat woiwat myöskin “Raaputiineille” itselleen “olla hullusti” kuwaa muuan julkisuudessa ollut juttu Helsingistä.

Eräs Rasputinin kumppani on lähdössä rintamalle. Juuri hänen junaan astuessaan, tulee hänen luokseen muuan nainen ja alkaa walitella: “Woi rakas Iiwana kulta, asiat on hullusti.”

Tuostakos Iiwana innostuu, käsiään lewitellen koettaa huonolla suomenkielen taidollaan selitellä: “Ah, minkäs mie sille mahan - - - ah ku mie läksin Oulusta, ah sielläs tul tyttö ja sanoi: “asiat on hullusti”. Kun mie sitten lähin Porista, siel tul kaks tyttöä ja sanoiwat: “asiat on hullusti”. Kuukausi takaperin mie läksin Tampereelta - - - siel tul kolme tyttöä, jotka kaikki sanoiwat: “Asiat on hullusti”. Ja nyt sie tulet ja sanot: “Asiat on hullusti. “Hullusti owat minun omatkin asiain: miull on Pietarissa muija ja viisi lasta ja rintamaan täytyy lähteä”.

Asiat woiwat “olla hullusti” monella, niinkuin owatkin. Mutta joillakuilla ne woiwat “Olla hullusti omatkin asiain.”

Akki Granlund, 17.7.1917

Saarelaiselämää

Mannermaalainen ystäväni, sinä joka vakaana vaellat aurankurjessa, tai elelet kaupungissa, tiedät ihmisiä elävän eri olosuhteissa. Olet kuullut saaristolaisista, mutta harvemmin ulkosaarten asujamista, heidän toimistaan. Olet ehken lukenut ajoverkkokalastuksesta, hylkeenpyynnistä t. m. saarelaistouhuista. Mielesi on palanut edes kerran, urheilijana, mukaan moiselle matkalle, mutta aina on ollut esteitä edessäsi. Aina olet saanut tyytyä vain lyhyihin kuvauksiin. – ystäväni, tule sinä tällä kertaa kanssani ajoverkoille Suursaarelle!

Syyskesän aurinko alkaa tapailla länttä. Kalastajakylän rannassa syntyy vilkasta elämää. Toinen tulee iso verkkokasa olallaan, toinen kantaa vaatteita haapioon. – katselehan noita verkkoja! Sellaisia et tapaa rannikolla. Korkeita ne ovat, ja pienet lyijypainot ovat valmiina alapaulassa. Kiviä ei kaipaa kuin vanha verkko, joka pannaan jonon jatkeeksi. Sapatulikin on aivan omintakeinen. Se on lyhty, joka kelluu aallokossa kovimmassakin tuulessa ja jonka liekkiä ei tuiminkaan tuuli sammuta. Et kai tiedä, mitä näillä pienillä tynnyreillä tehdään? – Ne ovat kohoja. Kunhan tulemme merelle, saat nähdä mihin ne kelpaavat.

Vene alkaa olla lähtökunnossa. pikkumies vielä juokсутtaa ojalta vettä. Sitäkin tulemme tarvitsemaan.

Naapurivalkaman vene lykätään jo veteen. Toinenkin haapio liukuu teloiltaan. Ei aikaakaan niin olemme mekin jo mukana tuossa haapioparvessa, joka purjein, airoin painaltaa merelle. Oudoksut ehkä sitä kiirettä, jota pidetään! Katsos, kukin tahtoo näyttää haapionsa kulkukuntoa. Ylpein se, jonka vene liukkainten liukuu.

Peninkulman matkoja näin mennään. Parhaita pyyntipaikkoja haetaan, mutta yksi on vielä outo: ei tiedetä millä syvyydellä haili tänä yönä ui. Siksi lasketaan verkko pystyyn mereen. Odotetaan hetkinen. Verkko nostetaan ja siitä nähdään millä syvyydellä kala on tarttunut. – Alkaa verkkojen lasku. Tuontuostain kiinnitetään yläpaulaan äsken mainitsemani tynnyri – koho – nuoran päähän. Sinä ihmettelit äskeistä koelaskua, mutta katoshan: kun tiedämme millä syvyydellä kala on, sidomme kohot siksi pitkiin köysiin, että verkko kelluu kalan uimatason kohdalla. Ellei kohoja olisi, painuisi verkko pohjaan seisomaan. Nyt se sitä vastoin kelluu tynnyreiden varassa.

Ihmettelet myös tuota sapalyhtyä, joka niinikään sidottiin köyteen verkkojonon päähän. Senkin tarpeellisuuden tulet vielä tajuamaan, vaikka alussa katselet sitä leikkikaluna, kun se vuoroin katoaa aaltoihin, vuoroin nousee harjalle. Sinusta on soma tuo kelluva jono pieniä tynnyreitä, joitten takaa sapatuli tuikkii.

Kolmisenkymmentä verkkoa on vajonnut aaltoihin. Loppupäästä lähtevä köysi sidotaan haapion perään. Verkkoriutta alkaa kulkea merivirran mukana. Estääkseen sen kasautumista pidetään vähäisellä purjeella haapio kulussa.

Illan työt ovat ohi. Kukin hakee parhaan paikan veneessä. Yksi jää vaan ruoteriin.

Sinusta tuntuu kaikki niin oudolta. Syysyö mustenee, etkä näet kuin tulia vaan ympärilläsi. Omassa veneessäsikin sellainen tuikkaa merenkulkijaa varoittaen. Näet miten toverisi nukahtavat haapion pohjalle, mutta sinun silmäsi ei uni tule. Sinusta on tuo laineiden loiske haapion kylkeen niin perin outoa.

Tähtitaivas ylläsi, musta meri allasi – sinä tunnet salaista vakavuutta. Mielikuvituksesi alkaa työskennellä ahkeraan, mutta kesken kaikkea herättää sinut jyske. Nouset katsomaan. Vain tulia näet. Kauppalaiva siinä ohitse porhaltaa. Sieltä koneen jyske? Ruorimies ei tuosta ole tietääkseenkään. Hän ei näe kuvaa ensi kertaa. Hän tietää, että haapion valkea varoittaa päälle tulemasta. Sapatulikin palaa kirkkaana näyttäen verkkoriutan suuntaa. Ei ole mitään hätää.

Vaivut taas aatoksiisi. Mieleesi tulevat saarelaiselämän vaiheet. Olet tyytyväinen, että olet kasvanut auran kurkeen tai kaupunkielämään. Siellä ei ainakaan perusta ole epävarma. Siellä saa yönsä rauhassa nukkua. Aiot jo ruveta kapinoimaan moista yksitoikkoisuutta vastaan, kun asia paranee. Päätetään näet panna teeksi haapioissa. Hetken kuluttua puhisee laatikossa öljykeitettä. Vesi lämpenee – kiehahtaa. Sinäkin tunnet lämpeneväsi ja kun vielä kuuma tee kurkustasi kulahtaa, olet kokonaan unohtanut äskeisen mielesi siinä lämpimässäsi kuunnellesasi ikämiesten kertomuksia entisestä pohjakalastuksesta.

”Ei ennen näin merenselkiä ajelehdittu. Kutuaikana vaan matalat verkot kutupaikoille heitettiin. Rannalla sitten valkean ääressä aamua odotettiin, jolloin rikas saalis satamaan saatettaisiin.”

Sellaista oli kutukalastus. Syksymyöhällä ei verkoilla käyty. Joskus vain pohjaverkoilla koeteltiin, mutta saalis oli huono. Nuotanvedostakaan ei tullut suurta. Se paikoittikin ryhtymään uusiin yrityksiin ja nyt on joka miehellä korkeita ajoverkkoja. Tämä kalastustapa on rasittavampaa, mutta tulos on sitä tuntuvaampi. Näillä peleillä voi saada kaloja pitkin kesää – joulun saakka”.

Näin kuulet sinä kerrottavan. paljon muuta vielä. Voit saada hauskan kuvan entisaikain oloista Suursaarella. Voit saada kuulla kertomuksen entisiltä Saksanmatkoiltakin ja silloin näet sinä mielessäsi avokantisen jaalan viinoineen purjehtivan ”Napalasta” kotisaareen. Sinä innostut ja kun aamu alkaa valjeta, toivot ehkä, että pimeää vielä kestäisi edes yhden tarinan ajan. – Mutta ei! Päivä tunkee horisontista esiin. Alkaa vetoaika.

Sinä näet miten verkkojonoa aljetaan vetää haapioon. Kimaltelee haili, kalalokit ahneina ympärillä ajelevat. Edes jonkun kalan irtautuvan toivovat. Hallikin, tuo kalastajain verivihollinen – verkkojen repijä, kalojen syöjä – kohottaa päätään aallokossa. Ei uskalla vaan lähelle, vaikka hailin kutuaikana tahtoo haapion partaalta noppia, niin on silloin rohkea. Onpa se nytkin osille päässyt. Parisen suurta reikää uudessa verkossa on siitä osoitteena. Hylkiö, kun uudet vehkeet pilaa! Sietäisi tappaa sukupuuttoon! Mutta mene niitä lopettamaan!

Verkkoja kasautuu pohjalle kalaa mukanaan. Ei ole saalis suuren suuri eikä aivan pienen pieni. Siinä on 20 nelikon korvilla. Sinusta tuo on jo koko paljon, et ole ollut mukana, kun verkot ovat olleet niin täynnä kalaa, että on täytynyt kahteen veneeseen vetää.

Sapalyhty jo tuossa tulee. Koko yön se on tuikannut, verkkoriutan suuntaa osoittanut. Eivät onneksi takertuneet verkot matalikollakaan tänä yönä ajelehdittaessa. Kymmenisen kun on siirretty merivirran mukana.

Verkot ja saalis ovat jo veneessä. Yksitoikkoinen paluu alkaa. Purjein airoin sitä taas kotirantaa kohden painalletaan. Hieman on painunut saaliista haapio, mutta hyvin se vielä aallokon torjuu.

Toiset haapiotkin jo pyrkivät rantaan. Taas sama kilpaileva veneparvi siinä selällä. Kaikki on kuitenkin veltompaa yön jälkeen. Soutukin käy verkkaan. Sievoinen saalis veneessämme laskemme valkamaan. Naapureiden avulla vedetään vene teloille. Alkaa saaliin korjuu; joka kestää ehtopuoleen. Siinä ikävässä työssä ei tahdo olla mukana, vaan jätät koko haapion.

Sinä kertaat menneen yön mielessäsi. Olihan se sinulle uutta. Et saanut sadettakaan. Sinun ei enää tarvitse tyytyä kuulopuheisiin. Olet itse viettänyt yön ajoverkoilla Suursaarella.

Akki Granlund nimimerkillä Pamu Tuulensuu, Kyminlaakso 25.7.1914

Kutuhailin pyynti

On juhannuksen edellinen viikko. Pitkiin aikoihin ei ole tuullut. Meri on niin tyven, että kaukaa näkee miten hylkeen mulkosilmäinen pää hitaasti pistää esiin sen pinnasta antaakseen sydänpäivän auringon hetkisen kimallella karvassaan, kadoten sitten taas, yhtä juhlallisen tyyneästi noustakseen virstojen päästä uudelleen vetämään keuhkoihinsa meristä ilmaa.

On aivan äänetöntä. Tuo rantojen niin tavallinen solinakin on tyystin tauonnut. — Vain silloin tällöin kuuluu molskahdus, kun kalatiira terävästi syöksyy veteen. Kun luodolla lepäilleet lokit kirkuen lähtevät ruokaansa etsimään, häiriytyy tuo merinen hiljaisuus myös hetkeksi, mutta sitten linnut hajautuvat teilleen äänettä liidellen, poiketen silloin tällöin syvimpiin lahdelmiinkin, jotka pintaansa kuvastavat Suursaaren muhkeita, jyrkkärinteisiä kallioita tuulenpieksämine puineen.

Kylälahdessa ankkurissa olevat alukset eivät tiedä tuulen suuntaa, vaan virta kääntelee veneitä sinne tänne, ja niitten purjeet on laiskasti vedetty mastoihin kuivamaan.

On sydänpäivä.

Kalarannan aamuinen vilkas elämä loppui, kun saalis saatiin korjuuseen. - Nyt kuivavat verkot vapeissaan, ja nuotat riippuvat seipäittänsä nenissä.

Kalastajat ovat käyneet levolle ollakseen illalla taas pirteitä, kun uusille apajille lähdetään. Vain vanhat vaimot ja lapset, jotka yönsä ovat levänneet kotonaan, istuvat hiljaa jutellen pitkien kalamoltien ääressä, öistä saalista peraten.

Ilma on oiva.

Haili kutee, ja kalastajakansa panee parhaansa kerätäkseen sitä aittansa tynnyreihin nyt, kun se suurin parvin ryykkää rannoille kutemaan.

Vain muutaman sydänpäiväisen tunnin on elämä kuollutta valkamissa. - Iltapuoleen alkaa luotsisillalle tulla yksi ja toinen mies. Ei aikaakaan, niin seisovat siinä jo kylän rotevimmat miehet keskustellen, kellä eniten kaloja viime yönä ja missä niitä tulevana tulisi olemaan.

- Verkkomatalalla näkyi eilen vahvaa soretta, vaan sekin on sellainen paikka, että jos tuulemaan rupeaa, niin oitis ajaa kotiin, ja pitkä sinne on matkakin. Moottorimiehille tuo kyllä on oiva paikka. Ainahan Verkkomatala kalaa antaa, milloin saaren rannasta tyhjinä kotiin tulevat.

- On tuota niinkin käynyt, että saaren ranta on antanut, kun Verkkomatala on ollut aivan kalaton. Ei ole kala rannasta riippuvainen kutuaikana. - Mihin vain pääsee, niin siihen se tulee.

- Sepas on ihme! - Onhan tässä maailman sivu jo nähty, että esimerkiksi Heikinhellissa aina on kalaa, vaan siinä on pohja hyvä. Kyllä kala pohjan katsoo, kun kutemaan tulee.

- Eikä katso ...

Niin siinä vatvotaan ja vellotaan asioita - soudetaan ja huovataan, arvostellaan uusia kalaveneitä, tai aprikoidaan, mistä sijasta ehtoolla tuulemaan alkaisi, kunnes iltapäivän aurinko kierii siksi länteen, että taas on ruvettava varustautumaan kalaan.

Hetken kuluttua kihisee elämä jo rannassa, naisia tulee verkkoja vapeista korjaamaan, ja nuottamiehet alkavat lappaa pyydystään haapioonsa.

Jo liukuu naapurivalkaman tervalaitainen haapio teloiltaan ja hilpeä väki hypähtää ketteränä piitoilleen - toinenkin vene työntyy vesille, eikä aikaakaan, niin pujahtaa aallonmurtajan takaa esiin vene toisensa jälkeen.

Harvakseen vedellen soutavat nuottamiehet. Kussakin veneessä kiepsahtaa yhtäaikaa kuusi airoa vantterain kasien vetäminä, ja keulassa nousee ryöppy korkealle, kun kilvan kiiruhdetaan parhaimmille

apajapaikoille.

Ylpeä se venekunta, jonka haapio liukkaimmin liukuu.

Mutta sitten tulla tupsuttaa airoitta vene - moottori - joka kaikista soutajista edelle porhaltaen parhaan apajan anastaa.

Muuan nuottavene soutaa Selkäapajalle, Suursaaren länsirannan pisimpään niemeen. Hiljaa, äänettä laskee se rantaan, väki hypähtää pieksuissaan kalliolle, ja haapion keula kiinnitetään rannan paasiin.

Hetken kuluttua loimuaa niemessä korkea nuottatuli, jonka ääressä vanhemmat miehet hakevat mukavan kallionkolon levätäkseen siinä hetken aikaa, kontti päänalusenaan, kun nuoret, pirteämmät kiipeilevät kallioilla tai veistelevät pajupillejä nuoremmille sisaruksille, jotka aamulla kotirantaan vastaan kiiruhtavat.

Jo saapi seuraavaankin niemeen tuli - ja sitäkin seuraavaan. Lahdelmissa taas verkkomiehet tuliaan tekevät. On kuin koko Suursaaren länsirannalla olisi ilotulitus.

Ei ole vielääkään alkanut tuulla. - Meri on yhä vaan yhtä tyven Kaukaa kuuluu yksitoikkoista kolkutusta, kun aivot lyövät tulloissaan edestakaisin, ja hetken kuluttua tulee niemen takaa haapio, mutta kun se näkee Selkäapajalla pirkkelin pystyssä ja nuottatulen niemessä, niin tietää, että toisen on apaja, ja ohitse soutaa, mutta kauvan kuuluu vielä tuo airojen yksitoikkoinen kolkutus tullojen välissä.

Hieman jo hämärtää.

Lännen taivaanranta ruskottuu. Alkaa kuulua kaukaista kuminaa. Se kasvaa, ja etäisyydestä, lännestä, Ruuskerin majakan suunnasta, tulee esiin höyrylaiva, joka kiertää saaren pohjoispään, viheltää kolmasti pitkään, ottaen Suurkylän edustalta luotsin, ja lähtee sitten loksottamaan kohden Kotkan tehtaitten suitsuttavia savupiippuja. Mutta vasta jonkun ajan kuluttua tapaavat sen synnyttämät laineet Suursaaren kivisen rannan: kohisee, somerikko puhisee, tuntuu kuin äkkiä olisi alkanut navakasti tuulla, mutta siinä olikin vain kymmenisen heikkoa maininkia. Sen saivat ne kumminkin aikaan, että vesi vielä kauvan lotkottelee rantakallioitten koloissa, ja hautova koskelo peljästy ja raskaasti lyöden lentää kaula ojossa yli apajan.

Yhä enemmän punertuu lännen ja luoteen ranta. On kuin sen pyöreäpäiset pilvet äkkiä olisivat hulmahtaneet tuleen, kun auringon alasivu koskee veteen.

Nuottatulen ääressä kuorsanneet ikämiehet alkavat heräillä. He vetävät öljyhousut jalkaansa, ja naiset sitovat eteensä kaistan, silla aurinko nousee, ja vetoaika on kasissa.

Vanha mies seisoo kalliolla aivan veden rajassa. Hän tarkastelee pinnan poreilua, soretta, kun hailiparvi rynnistää rantaan kutemaan.

Väki liikkuu rauhallisesti, ja pieksut ottavat äänettä askeleensa, jottei kala peljästyen pakenisi rannasta.

Nuottatuli sammuu, ja kaksi miestä lähtee kiertämään nuotalla kalaparvea, joka nähtävästi on aivan kuivassa rannassa. Toinen miehistä soutaa, toinen lappaa pyydystä mereen, ja kun köydet on saatu maalle, etsivät vetäjät jalalleen sopivan kolon kalliosta, jotta veto olisi tukevampaa. Silloin talloin, kun nuotta tarttuu pohjakiviin, nostavat haapiomiehet sen perää, ja pyydys liukuu yli esteitten.

Vaaransa vainuaa jo hailiparvi ja ryntää eteenpäin, mutta siellä on ranta vastassa. Sivuilla taas sotkee väki airoilla. Hätäantynyt kala karkaa ulos rannasta, mutta syöksyy täydellä voimallaan nuotan perään niin, että köysissä väki tuntee, miten saalis tempoo: Se riemastuttaa.

Vähitellen kulkien haravoi nuotta kivistä pohjaa. Jo tulevat ensimmäiset pullot näkyviin, ja siulat saavat rantakallioon: Mikä nuotassa on, se siellä pysyy: jos kala minne ryntää, niin kaikkialla on silmukoita, tervaisia kutimia, ja edessä, rannassa, kuiva kallio.

Nuotta on maalla. Perä yksin on vedessä, vaan se onkin niin täynnä, ettei sitä uskalleta nostaa, vaan korittain ajetaan hopeinen saalis haapioon. Ensimmäinen apaja oli hyvä.

Vesi käy sameaksi kalan mädistä. Tunnin kuluttua poreilee pinta uudelleen, ja saartava pyydys kiertää uuden hailparven, joka kiimoissaan karkaa rantaan, ja vielä auringonnousussa otetaan viimeiset nelikolliset, mutta silloin onkin jo saalista tarpeeksi. Ei kannata venettä enempää.

Nuottakin on jätettävä kalliolle. Ja kun lähdetään soutamaan kotiin, ei veneestä ole ylhäällä kuin vaaksan verta. Tuulisella säällä ei moista taakkaa kuljetettaisikaan, vaan hätäkös nyt oli soutaessa, kun meri tinaisenkirkaana ja aivan tyvenenä kimmelsi.

Kotiinpäin soutaa väki verkkaan. Ei ole nyt, kuten illalla, apajallekaan kiirettä, ja sitä paitsi rasittavat öinen valvonta ja ankara vetäminen.

Eilinen veneparvi laskee kylärantaan. Toisilla oli saalis niin runsas, että osa verkkoja oli jätettävä mereen, kun eivät kaikki kalat mahtuneet yhteen haapioon.

Naapurien avulla vedetään haapiot teloilleen, ja mitä raskaampi paino, sen kireämmäksi käy vetopesti, mutta pakosta tulee vene perässä.

Jos oli eilen ehtoolla veneitten lähdettyä kuollutta elämä saarikylän rannassa; niin kahdesti kiehuvoimaa on se nyt, kun kalalastiset veneet on saatu teloilleen. Tyhjinä ovat tuvat. Vain kehtolapset siellä kaitsijoinen kellivat. Kaikki, jotka vain kynnelle kykenevät, käyvät haapioitten ääreen. Naiset seisovat vastakkain - partaisiin nojaten, ja kun verkko heidän käsissään nytkähtelee, singahtelevat siihen tarttuneet kalat pohjalle. Siten puhdistuu verkko toisensa jälkeen:

Pieksujalkainen mies huuhtoo korilla telojen välissä saalista ja toinen kalattomia verkkoja, mutta muu väki ahtaa ne vapeisiin kuivamaan. Siinä on touhua.

Koko ranta kimaltelee hopeista saalista, hylekoirat tappelevat telojen väliin pudonneista kaloista, ja silloin talloin tekee kalalokki kaaren aivan haapioitten päälle siinä hetken kirkuen ja räpytellen.

Rannassa on kalantuoksu, vapeitten luona verkoista irtautuva ilmakehä. Ranta-aittojen ovet ovat selkäsellänsä. Kaikkialla on kiirettä, sillä saalis on saatava korjuuseen, ennenkuin sydänkesäinen aurinko sen kokonaan turmelee, ja luotsisillan päässäkin odottelee jo rauhatonna virolainen silakkaparisniekka jaalallaan saadakseen ostaa öisen saaliin sinänsä.

Hinnat hierotaan, ja jo alkavat määrät miehet kantaa korennoissa kalaa sillalle. Siihen keräytyy pian kori korille, ja silakanahnas virolainen katselee niitä himoiten.

Kun kitsas parisniekka on mitannut kalat, saavat saarelaiset vuorotellen pistäytyä kajuuttaan, josta he hetken kuluttua tulevat hypistellen öisen saaliin hintaa kädessään. Virolainen taas ahtaa kalat tynnyreihin, siroittelee hieman suolaa sekaan ja lähtee purjehtimaan Narvaan, missä saa tavarastaan hyvän hinnan.

Mutta aina ei ole parisniekkaa saarikylän satamassa.

Sellaisina päivinä istuu kalassa käymätön väki kauvan nuottiensa ääressä, ja saaliista saadaan raha vasta kun se omilla aluksilla Vieroon viedään.

Hailin kutuaikana ei, suursaarelaisella ole liikoja aikoja. Yöt on oltava kalassa, ja osa päivästä menee saaliin korjuuseen ja lepäämiseen. Mutta tämä aika on siitä hupaisa, että meri silloin on tavattoman antavainen. Se maksaa vaivat monin kerroin, ja onhan sitten taas aikaa levätä, kun meri meuruaa ja uhkaava ulappa ei laske kalaan.

Mutta tuo kutuaika on perin lyhyt - korkeintaan kaksi suvista viikkoa. Se loppuu vironreisuun, ns. juhannusvieroon, jolloin virolaiset maamiehet tulevat satamapaikkoihin silakoita saarelaisilta ostamaan. Vieroon vie suursaarelainen ne silakat, jotka kutuaikana aittaan jäivät.

Akki Granlund, siteerattu teoksessa Eino Havas, Suursaari sanoin ja kuvin. Lähde tuntematon.

LASKIAINEN SUURSAARELLA.

On viikko wain laskiaiseen. Sen huomaat kaikista poikain eleistä. Eiwäthän pojat suotta talosta toiseen kulkisi. - Jopa arwaan: kelloja he keräilevät. Kilwan pyytelevät tiukuja, mutta kukaan ei ole vielä ehkä käynyt kauppiaan isoa kulkusta, tai kovaäänistä postikelloa? Antti ja Antero sen ähjävät. Ei siis muuta kuin kauppiaan luo kulkusta kysymään. - Ja saawatkin!

Iloiten he kellokasa kainalossa Anteron pihalle painaltawat - saunaan. Mennään perässä! Owi awautuu ja lastukasan takaa näemme pojat ahkerina työssä kelkan ääressä. Kellokasa on lawitsalla. Pojat warustawat kelkkaa resloilla. Tarwitaanhan laskiaisena rekeä. Aisat pitää myös olla. Noin kun parisen päiwää puuhailewat saunatouhuissa, niin jo wetäwätkin pihalle muhkean reslareen aisaniekan. Kellot lepääwat vielä lawitsoilla. Niitä ei kosketa ennen laskiaismaanantaita. Silloin hämärässä taas kelkka saunaan wiedään, kelloilla warataan. Tiukuja on aisat täynnä, mutta keulapajuun sidotaan tuo ylpeys - kauppiaan muhkea kulkunen. Ylinnä se rämähtelee kun kelkkaa liikuttaa.

“Muista nyt sitten herätä aamusella”, sanoo Antero towerilleen erotessa. “Meillä on kauppiaan komea kulkunen. Ensinnä on meidän ehätettävä.”

Sinä yönä ei uni tahdo tulla silmiin. Juuri kun aikoo nukahtaa, on kuulewinaan kellojen soiwan. Mutta jopa kirkastuu itäinen taiwaanranta. Antti kiwahtaa wuoteestaan. Pukeutuu. Syö lujasti ja painuu pihalle. Siellä Antero jo odottaa saunan owella. Hetkinen vielä niin helähtää saunassa. Riemuiten wetäwät pojat kelkan ulos. Toinen istahtaa “rekeen” toinen käy waljaisiin ja alkaa juosta hölköttää kylälle. Aisakellot rämähtelewät, mutta ylinnä kaiken pauhaa kauppiaan kulkunen.

Ylpeinä herättäwät pojat kylän. Ensimmäisinä joutuiwat. Ei aikaakaan niin on jo koko kylä yhtenä soittona. Sieltä täältä kuuluu aisaniekkakelkkoja kelloineen mutta ensimmäisiä oliwat Antti ja Antero. Heille kunnia! Toiset kadehtiwat kauppiaan kulkusta. Heläytetään aisoja. Kenen kellossa kowin ääni? Tietysti Antin ja Anteron! Onhan heillä kulkunen ja iso postikello!

Puoleen päiwään juoksewat pojat. Alkawat jo uupua. Soitto heikkenee. Silloin tällöin juoksee vielä jokin pari halki kylän. Pojat owat suorittaneet työnsä. Ilman hewosta owat he “ajelleet.” Tulee tyttöjen wuoro.

Heilläkin on omat toimensa. Mattilan isoon tupaan owat he keräytyneet. Sawupiipun käryt todistaa herkkuja - pannukakkuja - paistettawan. Kuuluwatpa keittäwän makeata soppaakin. Mutta mitäpä siitä: Eiwät pojat siitä osille pääse kuitenkaan. Jollekin mammanpojalle owen aukaisewat. Siina kaikki: Itse he herkuistaan nauttiwat mutta annahan olla, kun tulee huomispäiwä - tuhkapäiwä; Kyllä silloin muillakin pitää iloa oleman: Saahan silloin ken hywänsä esiytyä naamioituna kyläraitilla.

Se on riemun päiwä tuo tuhkapäiwä. Silloin kaadetaan padat pannut kumoon. Edellisen päiwän paistiraswat on kaadettawa pois. Silloin esiytywät pojat naamioituina makunsa mukaan. Kullakin on aseensa - wankka keppi. Woi näet tapahtua, että aseeton esiytyjä paljastetaan naamaristaan keskellä tietä.

Tuolla tulee somasti naamioitu merimies “syytwesti” päässä, öljyhousut jalassa. Suuri lapsilauma seuraa perässä. Saarelaisluonne on walloillaan: Witsaillaan nauretaan ja ilakoidaan: Ken parhaan sukkeluuden keksii, se mies. Mutta woi Matti parkaa: Kun paljastiwat keskellä tietä. Ei ollut miehellä keppiä turwanaan ja siksi nyt loistaakin pettymyksen ilme pyöreästä, paljaasta naamasta: Parasta luikkia tiehensä:

Tällaista menoa kestää hämärään - ehkä edemmäkin, kunnes nuori wäki warautuu tansseihin. Jonkin naamiodun onnistuu päästä sisään kestettyään tulikokeen. Hän toimii silloin “howinarrina”.

Kun olemme lähestyneet tanssitupaa ja kuulemme nuo kimakat polkan säwelet tuhkailtana, niin olisi kieleni halukas hywäilemään illan sankaria - pelimanni Wintti- Eetua mutta rauha hänelle. Sanon wain, että

hän on jo monet häät soittanut. Wiulunsa, halkeillut ja raihnas on ehkä yhtä wanha kuin isäntäkin.

Wirolaisia polkkia wetää hän tuimasti. Hän on se, joka tuhkailtana tuo todellisen ilon: Hän se laskiaismenot tuhkapäiwä soittoonsa lopettaa.

Akki Granlund, julkaistu Kotiseutu-lehdessä 1914, sivut 40 - 42

MERKITTÄVIÄ PAIKKOJA SUURSAARELLA.

Luoteeseen Suurkylästä noin kilometrin päässä on sakeassa kuusikossa isohko kivi, ei kummempi kuin muutkaan ulkonäöltään. Jokin halkeama ehkä kiinnittää huomiota, mutta annahan olla, kun kiertää sivuun erään paaden, aukaisee kivi povensa. Sen alla on näet aukeama, jonne hyvin mahtuu mies istumaan. Halkeama on muodostanut kolmiomaisen aukon, josta valo virtaa. "Huoneessa" on mukulakivilattia, kaappimainen lohkeama seinässä ja - keskellä lattiaa tulipesä. Kun allekirj. 5 v. sitten tuli paikalle, oli "pesässä" vielä hiiliä ja homeisia ryysyjä. - Nähtävästi on kivessä asunut jokin, ehkä sota-aikana tai - nimestään päättäen - jokin pahanilkinen olio. Se on näet "Pirunkivi."

Pohjoiskorkian juurella on toistakymmentä metriä syvä luola - "Kellarin uuni". Rauhattomina aikoina asuivat vaimot siellä lapsineen. Ohikulkija saattoi kuulla kehtolauluja tai itkua, mutta luolansuun sakea näreikkö turvasi vihollisilta. Samoin kerrotaan "Pyttykallion" niemen nenässä uunissa asuneen ihmisiä.

Uuden hautausmaan kaakkoiskulmasta satakunta metriä on hiekassa kahdeksankulmio kivijalka, entisen kappelin perusta. Vankka, vanha mänty kasvaa keskellä, joten on selvää, että, kappeli on jo pitemmän aikaa ollut maan tasalla. Nientä, jolla kivijalka on, kutsutaan "Kappelniemeksi". - Samaan niemeen ajautui kerran sotalaiva. Pääilystö menetti henkensä ja haudattiin aseineen kalleuksineen kappelkaulalle, nykyisen hautausmaan kohdalle. Allekirj. oli kerran katsomassa haudan kaivuuta. Juuri niillä tienoin, jossa siihen aikaan erotti kumpuja, tuli esiin ihmisluita. On siis selvää, että paikalla on joukko hautoja, koskei uuteen hautausmaahan niille seuduin ennen haudattu.

Saaren itärannalla - hieman etelään Kiiskinkylästä - on Alttarkallio. Kerrotaan jättiläisen kerran astuneen Virossa Tytärsaarelle, sieltä Suursaarelle ja vihdoin mannermaalle. Tarua vahvistaa seuraava: Alttarkalliossa on kaksi isoa jälkeä. Vastaisella Tytärsaaren rannalla on yksi sellainen. Mikä siis selvempää, kuin että jättiläinen kolmella askeleella sivuutti Suomenlahden. Jälkiä sanotaan "Hopreitin" jäljiksi.

Haukkavuoren itäpuolella olevalla "Kumpelkalliolla" oli ennen iso kiviröykkiö. Allekirj. kansakouluaikana purettiin se ja muistan silloin nähneeni siellä hiiltä ja luuta. Samanlainen kivikasa on "Mäkienpäälyksellä" - rinteellä, joka päättyy "Haukkavuoreen".

Akki Granlund. julkaistu "Kotiseutu"-lehdessä v.1914 - sivut 209-210.

Suursaarelaisten Vironmatkat

Ennen oli tapana käydä Virossa silakoita viljaan vaihtamassa. Vieläkin tuo tapa ei ole kokonaan hävinnyt. Sellaisina aikoina lauloi nuori äiti yksinään kotonaan lapselleen kehtolaulun. Se kuului näin:

*Tule taata Tallinnasta
Naunas Narvan kaupungista*

*Tuo saiat sarvelliset
Mesileivät mielelliset
kakut kahen kuorelliset
Sepikut sitäi paremmat*

Akki Granlund 1914

Runoutta, tuskaa ja rakkautta

Akki kirjoitti lyhyen elämänsä aikana monta vaikuttavaa runoa, joissa hän purki omat tunteensa paperille. Harva tulee ajatelleeksi että sellainen runo kuten "Langinkoski", kuvaa hänen omia tunteitaan taistelussaan keuhkotautia vastaan. Myös elämä, sen tarkoitus ja kohtalon julmuus tulkevat esille hänen "Unelmassaan" ja "Syystunnelmissa".

Uutena vuotena

*Tornissansa lyöpi värähdellen
Yöhön kaksitoista ajan wahti,
julistaen maailmalle taasen
että waipui wanhan vuoden mahti.*

*Tarkkaan laskee kukin kellon lyömän
tuntein iäisyyden suuren solan,
tallatun waan silti aina pyhän,
käyneen lähemmäksi ajastajan.*

*Korkeuteen nousee sadat katseet,
jotka murheessansa itkuun sulii,
anoen ett' uuden vuoden waiheet
kansallemme wiittoii Herran tuli*

Akki Granlund 30.12.1916

Kun Suomenlahti jäätyy.

Mahtava on meri kun se vapaana myllertää! Vielä valtavampi on se viime kamppailussaan talvea vastaan!

Arkana tyrmistyy elohopea putkessaan. Kokoon vetäytyy. Pakkanen vainuaa. Kipinä tuo sanoman: "Rannikko jäätyy! Salmet siltoja luovat!" Sitä ei tajua vielä selkämeri. Suomenlahti vielä laineita läikyttää. Mutta sinunkin hetkesi lyö, sinä aavaselkä merenpoukama.

Edelleen tyrmistyy elohopea. Jo tapaa pakkaneen mertenkin seljät. Jo vainuaa vaaran Suomenlahtikin. Se tuntee: Pakkanen suonissa jäytää. Se tuntee: Aallon harja jäykkenee. Kipinä tuo sanoman: "Talvi tekee tuloaan".

Selkämeri, Suomenlahti vainuaa vaaran. Usvaa nousee merestä. Sumu peittää selkäveet. Myllertää mahtava meri. Viimeisen taistelun se alkaa.

Pohjonen porottaa, tuiskuaan ajelee. Hyytyy meren selkä. Ei vielä. Meri myllertää. Ei saa jää vielä voittaa! Seestyy taivas. Elohopea lokerostaan kiemurtelee. Puhaltelee lempeä merituuli. Leutonee sää. Kipinä tuo sanoman: "Sillat särki leuto sää, merinen tuuli. Vapaana vaelttaa salmissa laine".

Selkämeri sen ensinnä huomaa. Voittonsa se näkee. Raivonsa se unohtaa. Kauvaa ei taivas seessä väiky, vain syksyisen päivän. Pimeässä pohjoinen työskentelee. Jo aamun tullen se taas porottaa. Kaikki äskeinen uudistuu. Kipinä tuo sanoman: "Salmi jäätyy. Aalto selällä jäykistyy."

Meren selkä, Suomenlahti, vaaran vainuaa kun elohopea putkessaan painuu. Sumu peittää selkäveet.

Sanoma tietää koko saariston jääntyneen. Valkea silta uhkaa ulappaa. Silloin tajuan minäkin, ulkosaaren asukas, että turhaan myllertää meri, turhaan ponnistelee Suomenlahti Pohjolan kuninkaan, talven, tullessa.

Talviselta, synkältä kajastaa meren selkä. Tohottava pohjoinen lohkaa jääreunaa. Saariston siltoja ajelehti selälle. Pakkanen uusia luo sijaan. Sohjona kelluu Suomenlahden selkä. Uupuneena odottaa merien pinta.

Tätä kaikkea katselen minä, ulkosaaren olio. – Katselen ja odotan meren kokonaan vaipuvan, sillan lujaksi saavan. Ei saa lujaksi silta. Sohjon Venähelle ajaa. Siellä Viron ranta vastahan saa.

Ei jaksa tuuleva pohjoinen Suomenlahtea jäytää. Sen tiedän minäkin. Vasta kun kaakosta puhaltaa – aavoilta Venäjän mailta viima kun viiltää – silloin, vasta silloin kuolee kesä, jäätyy meri.

Kuulen kerran kansan sanovan: ”Kaakosta kesä, kaakosta talvi”. Siksi riemuitsenkin kun Venäjän viima viiltää, kun kaakko sohjon saaristoon ajaa.

”Nyt tekee jäätä”, sanoo kansan mies. Niin käykin. Ei kaipaa kuin muutaman syksyisen yön ja parisen päivää niin jo, kun aamulla katselen – meri on valkea, kahlittu. Ei ole se enää kesäinen, ei syksyinen – vaan talvi on tullut. Jää peittää meren. Ei ole se jää kuin salmien silta, sileä ja sinervä, vaan valkea, vahva. Aallon se alleen kätkee, meren mahtavan kahlii. Sen alla huokaa suunnaton syvyys, ja päällä viheltää Venäjän viima – kaakkoinen tuuli.

Se ei ole sileä tuo merien jää. Korkeita vuoria se kasailee, kerrostuu ja vankkenee. Se on selkäveen jäätä. Se on Suomenlahden herra.

Kipinä tuo sanoman: ”Sulaa vettä ei näy”. – Se on kipinätien tieto, mutta minä, Suursaaren asujain, näen vielä kaukana lännessä sinisen juovan, sen yllä sinervän pilven – näen avoimen meren. Se juova häviää vasta myöhään talvella ja pilvi samoin. Silloin vie kipinä sanoman: ”Sulaa ei näy”. Se tieto on tosi.

Silloin, vasta silloin vaipuu kokonaan meri. Silloin on silta saarien välillä. Silloin on Suursaari kuin haaksihylky keskellä lakeutta. silloin ei kipinä tuo tietoja, vaan viestinviejät vaeltavat röykkiöjäitä.

Mahtava on meri kun se vapaana myllertää! Vielä valtavampi on se viime kamppailussaan talvea vastaan! Mahtavin on se, kun se kahlittuna kevääseen voimia kerää.

Akki Granlund nimimerkillä Pamu Tuulensuu, Kymnlaakso 14.1.1914

Talvikuvia Suursaaresta

Vaiennut on valtava aalto. Vain silloin tällöin se railossa raivoaa, mutta tukehtuu jälleen. Kaikki on tyyntä! Luonto uhkuu suurta, talvista, syvää majesteettiuttaan. Aava on meri, hyinen selkeä - - sileä talvinen silta - - keskellä kangasta kohoaa suurena, juhlallisena horsti - Suursaari.

Mantereen lapsi! Sinä muistat kesäisen näyn; meri myrskyili, ranta kuohuili, pilvi huippuja piirsi - muistat silloisen Suursaaren! Eikö totta! Se näky oli kaunis!

Näit muutakin: venho valkopurje vettä viilti, märkä kalamies rannalla touhusi ja keskellä kaikkea kimmelti kesäyön saalis. Sinä kuljit hiekkaisen lahdelman rantaa. Vuoret korkeimmatkin sen kalvosta karkeloivat - vaan varjoina.

Sinä näit sen näyn! Kauniimpaa et odottanut. Se oli kesäinen Suursaari!

Mutta nyt, kun kimmeltää kesäinen valkea hanki, kun uinuu meren aalto, et odota kaunista. Eikö totta! Et odota kaunista tapaavasi saassa selällisessä.

Mantereen lapsi, viljavan vainion herra! Kahdesti kauniimpi on talvinen saari.

Sen huurteiset vuoret - hanki siellä täällä - jäätynyt kallion rinne ja rannat. Siinä näkyä kyllä! Syksyinen vesi rinnettä virtana vierii. Pakkanen tuli, povelleen painoi. Vesi hyytyi - jäättyi - kiteytyi. Siitä muhkeat jäätiköt kallioin kylkiin. Ja entä, kun aurinko puikkoihin arkana sattuu, luulet koko harjanteen hohtavan. Uutta vettä virtaa, Uudelleen jäätyy. Paksuimmiksi vaan käyvät puikot. Kirkkaampana vaan kimmeltää kallion seinä.

Nouset kukkulalle. Huikaiseva jääkenttä. Rantaa et näe. Taivas ja jää yhtehen käyvät. Ja allasi - jäätynyt pienoinen järvi. Sivuilla jäiset niemet, jäiset lahdet, somerikot. Kaikki jäistä! - Ei kuitenkaan kaikki: rannan ruskea kallio jo kärkiään paljastaa. Lumi päivittäin sulaa. Aurinkoisillekin teille syntyy pilviä. Luodot paljaksi saavat, ja kun oikein kirkkaana päivänä paistaa, uskaltaa merien hylje jo kielekkeelle loikomaan.

Entä kun tuulisää ajaa jäitensä rannoille. Murtuu hyytynyt selkä, teleiksi taittuu. Ranta ryskää. Ahtojää äyräälle nousee: teli telille, lautta lautalle, korkealle, korkeammalle, kunnes vihdoin korkea valli suojaa rantoja. Siinä on runni! Kääntyy sitten tuuli. Runni joutuu varjorannaksi. Vieruilta jää liikkeelle lähtee. Sula meri runnin vieressä kimaltelee tyynenä, keväisenä.

Mantereen lapsi! Nouse sinä tuolle teliharjalle! Katsele keväistä meren pintaa allasi! Siinä suvinen näky!

Ei yksin luonto ole sulle uutta. Uutta on kansa, uutta olot, tavat uudet - elämä toinen. Elämä! Ennen kaikkea juuri se! - Ei kuulu kavion kopsetta. Ei helähdä hevosen tiuku. Ja kuitenkin kuorma kulkee, kansa raataa metsässä, kylällä.

Metsätieltä melu kuuluu. Vastaan käyt. Aisaniekka reki sieltä tulee. Mies aisoissa. Emäntä köydessä. Poika sivulla vetää. Kelkalla raskas hirsi liikkuu. Ei ole hevosta edessä, vaan perhe siinä kokonaisuudessaan työssä toimii. Ei ole mantereen teitä - polkuja kivikoissa vaan, mutta kuitenkin jalas kulkee.

Niityn lohkokin lantaa vaatii! Ei tuulennu muutoin turve. Ei heilimöi kesällä heinä ellei isäntä voimaa hanki.

Perhe siinäkin työssä on kokonaan. Lantakuorma vastamäkeä kulkee, edessä isäntä ja emäntä, onpa lapsiakin. Verkkaan se kulkee mutta varmasti. Niitylle saakka se vedetään. Siinä saarelaisen maamiestouhua! Paljon on vaivaa - huono on tulos. Kallion kamara voiman nielee. Harvassa heinä kasvaa.

Kasvaapa kuitenkin. Kun ei oman niityn heinä riitä, saa muualta loput.

Vain kesäisin kasvavat mantereen pellot - saarella aina: kesällä kalaa, talvella hylkeitä.

Kevättalven kirkkaassa aamussa liukuvat tavarat rantaan. Väki haapiolle kerääntyy - miestä naista ja lasta. Siinä on piikkiä, nuoraa, leipää, purjetta vaatetta.

Koirat kimakasti haukkuvat, voimiaan mittelevät, kunnes haapio roukiniekka lähtee liukumaan selälle. Miehet köysissä vetävät, naiset perässä saattelevat. Koirat kilvan kiiruhtavat - hylkeen pyytöön.

Jäillä miehet viikkoja viettävät. Yöt haapioissa nukkuvat. Karttuu saalista, vähenee muona. - Kotiin palataan, koirat edellä. - Naiset vastassa rannalla. - Kuluu päiviä parisen. Hylkeet viedään lahdelman jäälle. Siinä perataan. Rasva, liha, nahka jaetaan. Hanki hohtaa veressä. Koirat torivat jätteistä.

Yhä kirkkaammin kimmeltää hanki. Mustenee merien jää. Ei enää miestä kelvolla kannan. Pyssymiehet tuliluikkujaan tarkastelevat. Alkaa hylkeen ammunta.

Jäällä mies valkeissa vaatteissa hiipii. Hylje auringossa loikoo. Vaaraa ei vainua. Mies pyssyineen lähelle saa: savu tupsahtaa, paukku keväisenä päivänä kallioissa kajahtelee. Hervahtaa hylkeen pää. Hurme virtana vierii. Mies lylytangolla lähelle rientää, sitoo köyden, kotiinsa saaliin vetää.

Vaan ei kestä kauvoja keväinen jää- Ensimmäisessä myrskyssä kurtuu. Pieniksi pirstoutuu. Sohjoksi hankautuu, sulaa, häviää. - On kesä saarella.

Akki Granlund nimimerkillä Panu Tuulensuu, Kymnlaakso 18.3.1914

Kewät

Ihana kewät lähestyy, poistuu wähitellen jäiset wiimat, kirkastuu koleat päiwät. Wapaat tuulet tuovat wirikettä mieliin, kohottawat aatokset onnelliseen tulewaisuuteen.

Luonnossa on kewät. Kewät on leiwojen ja aukenewien sinijärwien, walkenewien kukkaiskumpujen, wuokkojen ja orwokkein kausi, porhaltawien koskien, kitukuutamon, tuoksuwain sireenien hellintähetki.

Mene ja syleile noita täyteliä koiwuja, halaa walkeata kaarnaa - - - Yö. Pakene tummenewiin metsiin, näe unta sinipiioista ja keijuttarista - - - Huokaa - On nuoruus sentään suuri ja ihana.

Luonto lahjotti meille elämän, onnen hurmaavan hetken nousta, kiittää kotkana ylös taiwaan ruuasupilwiin. Yli aawojen arojen, punertawain erämaiden Ikuisille Wuorille, kultahohtoisille kukkuloille, onneen, jota ei järki aawista.

Ah, sinne haluan kawuta, siel' kuss' ei päiwä laske, ah siell' on jumalat ja hiipywä heloitus, ruskoittawa paratiisi ... Waan kaikki unta on tämä —

Sinä sininen taiwas, sinä samettinen kewätmaisema, pohjolan kewät, kiitos nuoruudesta.

Kewäämme wuokot sinettäwät wain kerran. - - Piharuhjukan walkea ja huumaawa tuoksu wäsähtyy elämästä, lentää kuin satulinna, jonka loihdimme mieleemme. Samettimaailma särkyy kuin kupla. Leiwot liitäwät, ne nuoruuden ilon kirkasääniset laulajat, räystäättemme pienet kotipääskyt wain kerran tekewät pesänsä lumiseen pohjolaan - nuoreen sydämeen.

Ihmiselle on annettu satatuhatta unelmaa - ja wain yksi nuoruus. Ja, ah, se ainoamme on kalliimpi kuin sadattuhannet unelmanne. - - - Saimme sen ilman, niin myöskin saamme sen ilman antaa pois, ikään kuin se ei koskaan olisi omamme ollut.

Milloin tulee kewät jokaisen ihmisen rintaan, milloin on kewät jokaisen sielussa? Kerran sekin aika tulee. Kerran kun kaikki ihmiset ovat keskenään weljiä, kun kaikki pyrkivät tekemään työtä weljensä hyväksi unohtaen omat tarpeensa, omat tuskansa, ja surunsa, silloin kun jokainen huolehtii toisesta eikä itsestään, silloin kun rakkaus täyttää joka sydämen, siksi jokainen kewät ennustaa, että kewät kerran kansojen sieluun saapuu.

Rauhan kewät, veljeyden kewät.

Akki Granlund nimimerkillä "X" Julkaistu Etelä-Suomessa 27.4.1916

Kaunis on Pohjolan kesä

*Kaunis on Pohjolan kesä
Laulu ja kantelo soittanut on
jo muinoin tuntonsa sille
ja yhä se lumoo ja suloa tuo
yhä uusi on ihmisille.*

*Kaunis on Pohjolan maa
kesä kun kukkia sirottelee
kummuille, laaksoihin näihin
Pohjolan lapsi sit' ihaelee
kun paljon on tottunut jäihin*

*Ihastuin taaskin me katsomme
kuinka on siintäwät Suomemme weet
kuulakan raittiit sen rannat,
waloisat kesäyön autereet
illanruskossa taiwahan rannat*

*Wainiot kypsyvät tuolla
wiikate wiuhkaa ja sirppi käy
kansa ilolla leikkaa ja niittää
Köyhänkin rinnass' on onnentunne
kun lyhteitä sitoo ja Luojaansa kiittää*

*Kaunis on Pohjolan kesä,
kaunis - ja kauniimpi vielä
hengen on kesä - kansa kun antaa
ihanteille wallan, hyweille hoiwaa
oikeuden aatteiden kukkia kantaa.*

Akki Granlund 13.7.1916

SYYSTUNNELMA

Taasen kun syksy vihurejaan viskaa, taasen kun se satamaan purret saattaa ja taasen kun aalto ankarana ajelee, istun siinä rantakalliolla, missä vesi paaden peittää, missä tyrsky taivaalle nousee. Siinä minä istun ja katselen syksyä silmästä silmään.

Miten olet kaunis syksy! Sun soittoosi on murheen soittoa! Mutta toisinaan sinä hymyiletkin, sillä kun illoin tyynnyt, silloin kuvastuu syksyinen ranta-äyrääsi veteen - silloin hymyät. Tai kun kivikot, somerikot jäähän puet, hymyät myös. Tai kun synkkäin honkain välitse auringon silmä sulaa, näen sun hymysi, syksy.

Sinä syksy, ymmärrät aatoksenikin. Kun tuolla mielikivelläni istuessani, tyrskyjä tarkastaessani, itsekseni elämäni ajattelen, vastaat sinä syksy, usein aallon pauhussa tai vihurin humussa. Sen minä selvään ymmärrän. Ja kun kuohupää aaltosi rantaan särkyä, huomaan minä taistelua ja murhetta ja kamppailua muuallakin kuin omassa sydämessäni. Se lohduttaa. Ja usein kun kirkkaana välkkyä maininkisi, näen minä katseesi, syksy. Se tuskani sulattaa. Se sydäntäni keventää.

Onko syksy murheinen? - Ei! Iloisna sun aaltosi ajautuvat. Soittona sun salosi soivat, ja koska korpi kohahtaa, silloinkin vain sen latvoissa iloisna laulat.

Siitäkin olet suloinen, syksy, ettet nuoreen unelmia tuo, ettet aatoksiin tuulentupia tee. Kaikki, minkä näytät on totta. Kaikki, josta kuiskaat, humiset, on vankkaa. Unelmia et siedä.

Sinä et tuo koskaan nuorelle sydämen suruja. Sinä päin vastoin aina lohduttelet. Toisenlainen on kevät.

Heleänä se tulee. Tuoksullaan kaiken huumaa. Kukillaan luonnon koristaa, laulullaan lehdot se täyttää. Kukahtelee käki ja soittaa pohjan satakieli. - Oi kuinka se hurmaa! Etkö kavahda pystyyn ja sano: "Typerä olet, kun syksylle soitat, kun sitä suotta ylistät."

Oikeastaan alussa tuota itsekin ajattelin, mutta nyt on vakaumukseni varma. Kevät kyllä koreilee. Se on lohduttavinaan. Se tuudittelee aatoksiasi kuin tuulonen tuomen oksaa, joka tuoksullaan kaiken uneksumaan herpaisee. Mutta kun tuomen tuoksu häviää herää: Kaikki olikin vain unta. - Sellainen on kevät. — Lempimään se saa. Eloa se edistää, mutta silleen jättää.

Kaikkea kevät suuretelee. Merellä näet keväällä vuoren. Sinne purtesi käännät. Tulet lähelle: pahainen paatonen sinä vain. Sellainen on kevät!

Unelmoimaan se saa. Lehdossa kaikki lemuaa. Keto kukassa koreilee. Lempi herää. Sinä näet omasi edessäsi. Näet, miten elämä sinulle hymyää. Sinä uinahdat unelmiin. Onni huumaa. Nautit lemmestä. Rakastat. Kevät saa sinut tunnustamaan. Se saa sinut lemmen hohteessa sitoumuksiin. Sinä kuvittelet eläväsi kaukaisessa maassa, missä kevät on ikuinen, missä onnesi on rajaton. Muusta et huoli, - lemmit vain. Tuuloseen tupasi teet.

Mutta pian herkeää tuomen tuoksu. Pian lakkaa lintujen laulu. - Ne pesivät. Ei ole aikaa satakielellä soittaa. Ei halua enää käki kukkua. Mustenee tuomessa kukka. - Sinä heräät.

Voi mitä näet! Kaukana on vieras maa, missä onnessa olit elelevinäsi. Vaiennut on leivo, kuihtunut on kukka. Lehahdi lentoon lempi. Poissa on hän, jolle unelmiasa elit, jolle onnessi omistit. Luulet, että yhä näet unta. Uskot vieläkin unelmiisi. Mutta ei ollut heräämisesi unta. Karkea totuus vain.

Vieläkään et usko. Vielä tuntuu tuoksu tuomen. Korvissasi olet kuulevinasi satakielen soiton. Ja kun kevään aurinko taas viekotellen teräänsä iskee, olet uudelleen unelmiesi uhri. Vielä kerran lemmit. Vielä kerran unelmoit kaukaisesta maasta. Taasen tupasi tuuleen rakennat!

Tunnet äkkiä, miten silmäsi pimenevät. Suoniasi jäytää. Tuntuu kylmältä. Jokin kohahtaa - korpi. Kuulet synkkää soittoa. - Myrsky. - Heräät. On syksy - totuus.

Sellainen on kevät. Kavala, petollinen! Pian se nuoren pauloihinsa kietoo. Siksi syksyä ylistän. Siksi rannalla sen soittoa kuuntelen. Siksi syksyn tähtösiä tähyän. Kuulen sen huminan vain siksi, siksi, että siinä huminoi - totuus.

Akki.

Akki Granlund, todennäköisesti kirjoitettu syksyllä 1916

“ Nä i n u n t a ”

*Näin unta: tähtisen taiwaan
yli käweli käsi kohtalon
elonarwat sielujen piirtäen
yön tähtien loistohon.*

*Elonarwat mennehen polwen
sukukuntien syntywäin
ja salliman waltawirsi
läpi yön soi kuorona näin:*

*Yks' on elon, ihmisen mitta
ja se mitta on elämäntyö
se on tuomari kaikkien kerta
tilin korkean hetki kun lyö.*

*Ja yks' työn kruunaa - aate
pyhä ja iankaikkinen
elontyö saa suureksi wasta
suurta aatetta palwellen.*

*Sen kuulin ja wawisten wirkoin
ja rintani ailakoi:
Mika on pyhä, korkein aate,
elontyön joka aateloi ?*

*Wei Henki Mun korpehen: Katso
Wuossadat nous' haudoistaan
esi-isät mit' ammoiin nukkui
ne eliwat uudestaan*

Näin korpien keskella kansan

*kowat kohtalot kantanehen
puri petäjäistään, näki nälkää
tunsi hallan se hyyrteisen*

*Ryteikköä, ramettä se raiwas
ja korpehen kasken kaas
ja kun wilu vei wihannan wiljan
kewähällä, se kylwi taas*

*Suru oli sen osa, se ei nähnyt
ilon päiwänpaistetta lie
käwi kiwikon karuisen kautta
elon orjantappura tie*

*Ei hymynyt elämä, mutta
hymys kuoleman wiikatemies
Ja kuitenkin: suurena paloi
pyha walkea, sydänten lies*

*Ja se aate, mi walkean sytti
jok' ei sammunut milloinkaan
ei kinoksiin, tuiskuun ei yöhön
sen nimi ol' synnyinmaan*

*Mä heräsin: tähtiset kirjat
elonarpojen häipyi pois
mut' oli kuin hengetär walkee
mulle kaukaa viittonut ois*

*Ja taivaalla mykkinä paloi
yön tähtöset kimmeltäin
ja mun valtasi hartaus sywä
ja mä nousin ja lauloin näin:*

*“Syty sydämihin pyhä aate
esi-isien harmajain
ja uskonsa, kuntansa heidän
sä kasvata kansahan,*

*niin et' olis' uluus taasen
weriperintö Suomenmaan
ja maatansa että tää kansa
taas oppisi rakastamaan,*

*Ei hetkenä innostuksen
ja elämän sunnuntain
ei sanoin, ei helisewin harpuin
mut' työllä ja toimella wain.*

*Niin ettei sen ylpeys oisi
esi-isien töistä waan
mutt' omissa suurissa töissään
ja omassa woimassaan,*

niin että aikojen yöstä

*sais tähtenä leimuamaan
nimi piirretty kultakirjoin
nimi kultaisen Suomenmaan.”*

Akki Granlund 12.8.1916

Langinkoski

*Ryöppyin syöksyin
pauhaa laulaa
Langinkoski lauluaan.
Wedet Kyminjoen wirtaa
Suomenlahden satamaan.
Siika sileänä soutaa,
lohi loiskii laineillaan,
kewätsoiton Langinkosken
muistan iät ainiaan!
Muistan muutakin kuin soiton,
sinun, koski kuohuvan;
muistan kun sait suuren voiton:
Särjit kahleen valkean,
riistit raudat rinnoiltasi,
syöksyit Suomen saaristoon,
kahleet kulki mukanasi,
suljit suojaan aallokon.*

*Jyskän ruskän
pyörii hyörii
tehtaan rattaat radallaan.
Sawu suitsuu, seilaa tuulta,
loppumatta konsanaan.
Kansa nokisena nöyrtyy
hörypillin huudantaan,
samaa tietä kulkee joukko,
raatain, raastain woimallaan.
Samaa tietä kulkee kansa
raatain, raastain ainiaan,
ellei koski laulullansa
kutsuis niitä juhlimaan*

*Ellei laulais Langinkoski,
Soittais lepoon Kymen weet,
Kotkan kansa, kalwas poski
raatais, jättäis ihanteet.*

Akki Granlund 26.10.1916

loppuosan seuraavasti:

*Ellei laulais Langinkoski,
Soittais lepoon Kymen weet,
saaren poika, kalwas poski
unohtaisi ihanteet.*

Käy eespäin pursi

*Käy eespäin pursi wallaton!
ja jääkää rantamat!
Mä tahdon nähdä merten yöt
Käy eespäin pursi! Rauhainen
on liiaks' ranta tää!
Mut' ulapalla tuolla oi
tuhansin äänin myrsky soi -
Kas siellä on elämää!
Siel' aukee uusi maailma
Siel' autuutta, siel' onnea!
Siis elämään, riemuhun, tusteloon
siellä taiston ja tuulten lapsi ma oon
siellä tuulta ma rakastan, tuulta !*

Akki Granlund

“Huovin-impi”.

Siinä se nyt jorrottaa kuin kontio – leveä lohkare vuorta. Tasaisen sivunsa se on niityille kääntänyt. Pystysuorana tuo sivu kaikuja toistaa. Takaa yhtyy se vuoreharjanteeseen. Kuiluja on kahden puolen. Rotkoja, rakoja siellä täällä. – Se on ”Huovin-impi”.

Siinä harjanteen rinteellä se hautoo muistojaan. Eipä ole halattua sen haude! Kaihoisa on muisto. Kellekään ei kertoisi, vaan kun kuoleva toivoi.... Kun impi tahtoi....

Ennen ei ole ihmisille kertonut, vaan nytpä sydämensä tahtoo tyhjentää, nyt kun pykälän alla sammal kuivuu, kun varressa marja kypsyy – nyt kun on samanlainen kesä kuin silloin, vuossata sitten. Tänään kaikki lauetkoon: ”Huovin-impi” tahtoo totuuden ilmoille tuoda!

Satanen on vuosia siitä, kun tuossa niityn reunaa huovi horjuen kulki kylään. Kesäinen on päivä. Sammal juurellani kuivui. Marja varressa kypsyi. Laakso lauloi, salo lauloi, vuorella soitti, ja itse louhikossakin, peippo viserteli. Ihana oli päivä, kesäinen oli tuuli; matala metsärinteiden majakin näytti kesäiseltä.

- Huovi horjuen kulki, majan matalaisen sivuutti. Suuri pitää talon olla, jonne huovi viitsi poiketa. Tuossapa se onkin valkopiippunen herrastalo. Sinne häipyi! Ei enää huovia näkynyt!

Mitä liekään kylään poikennut, roisto! Aina nuo armastelevat! Impiä ihania vievät! Kenenkä lie tänäinen vuoro?

Roistoja ovat vaan, rauhaa rikkovat, lapsia riistävät vaan kerran kun nousevat kansain miehet, huovit tappavat, roistot surmaavat!

Metsärinteen majassa impi kasvoi kaunihimpi kedon kukkaa. Isänsä ilo, äitinsä lempi. Perhosena hän kukkamailla kulki. Satakielenä hän salolla soitteli. Kutri kultainen kiilsi, kaula kaaressa kohoili, otsa lumessa hohti, rinta paloi riemusta.

Niityn reunaan huovi taas horjuen kulki. Satakielen soittavan kuuli. Ei ole satakieli: immyt ihanapi tuossa kivellä soittelee: Kiehahtaa aatos, välähtää vaisto; minun olet, et kenenkään muun! Luokse käy. Lähenteleikse. – Lentoon lehahtaa lintu. Kiveltä lähti. Kepein askelin risukkoa rientää. Huovi horjuen perässä. Taittuu risu, oksa kaartuu, lintu katoaa, taas näkyy. Laaksoon rientää, huovi perässä. Harjanteelle kapuaa, ylös, ylemmäksi.

”Minun olet, et kenenkään muun!”

Pakoon voiman takaa lintu lentää. Haukka palavin silmin perässä entää, vaan nopsa on neidon jalka.

Povessa lyö! Mikä outo? Oh, sydän – hän siellä! Edelleen riennä!

”Roisto ei saa mua saavuttaa!”

Povi nousee, laskee. Sydän lyö. Jalka rientää. Tukka tuulessa heiluu, kellervä kutri. Poski palaa liekissä.

Neidon rinnassa lyö, kun hän taakseen katsoo – huovin näkee lähenevän.

”Äiti auta, mun roisto saa!” Ei kuule äiti. Kaukana on.

Sydän halkee. Rinta pakahtuu. Paljaaksi riistää sen – nuoren rintansa. Vapaampi vaatteeton rinta. Paremmin käy pako.

”Vielä ei huovi saa! Vielä mä neitseenä eestyn. Vielä puhtaana lennän, kauvaa en! Äiti, huovi mun riistää!”

Ei kuule äiti. Kaukana on.

”Siispä surmaan syöksyn. Puhtaan ottakoon kuolema, impenä vielä!”

Pako on kova. Impi harjannetta juoksee. Kallionlohkareen näkee. Pykälän muistaa. Ahtaana aaltoilee paljaskin rinta. Rasittaa vapaakin kutri.

”Tuonne syksyn, kautta kunniani! Puhdas olen. Puhtaan kuolen, vaan eipä tiedä äiti armas, minne tyttönsä joutui. Luulee minun huoveineni häviävän. Sitä en tee! Puhtaan kuolen! Hyvästi äiti, isä!

Hyvästi kultainen koti! Hyvästi kotoinen lehti! Hyvästi elämä! Vaan kallio, pykälä kerropa sinä, kun aastajat häipyivät, että huovi ei saanut. Puhtaana kuoli! – Kirposi huuto. Huovi aivan lähellä läähätti. Askelta parisen, niin jo saavuttaisi, vaan eipä arvannut impyjen kultaisen aatosta. Kutria katseli. Kaulan kaartaa tähyili. Perässä painalti! – Syvyys! Kuolema kummallekin. Louhikkoon suistuivat Neito edellä, huovi perässä. Hurmeet yhtehen yhtyi. Veret virtana vierivät kivelte, rotkoon, edelleen kunnes maa emo otti, yhdessä nieli kahden nuortevan veren, tulisen hurmeen. Sammal puneesta janoonsa joi, pensas hyyteestä imi. Susi rotkoissa kulkee, korppi leijailee pykälän yllä, kun illalla aurinko laskee, kun hämärä metsikön peittää.

Ajan hammas on ahnas. Pian uusi sammal pykälän peittää. Poissa on hurme, poissa muu. Pykälä on puhdas on ennenkin.

Suruin äiti huoliaan haastaa, kun kunnailta kulkee. Kultakutriaan etsii. Satakielen soittavan luulee, vaan ei näy kutria, ei soita salon satakieli.

”Kirottu kotini, tahrattu eloni! Impeyn vei! Ei tahdo tuo enää kotia palata. Vaan tule kultakutriseni, tule!”

Ei tule impi. Äiti suotta metsälle huoliaan haastaa!

Surressa kuihtuu, raihnahtuu äiti. Isän varsi vaipuu. Vanhuus vartalon kaartaa. Hautansa aukeevat. Koti kultainen kaatuu. Villinä vihertää pelto. Paljaan pakinoi kodin koivu. Tyttö ei tule. Kukaan ei enää odotakaan!

Tämä on ”Huovin-immen” tarina. Pykälä yksin kaiken tietää. Se huovin horjuvan näki. Se neidon toivomuksen kuuli. ”Huovin-Impi” yksin tietää, että puhtaan kuoli, impenä vielä.

Ystävä! Aina kun vuossata vierii, käy pykälän alle! Saata kuulla kultaisen immen tarinan.

Ystävä! Aina kun aastajat häipyvät, nousee pykälän juurelle hurmeinen sammal.

Ja milloin huovi niityn reunaa kulkee, puro hurmeinen rinnettä rientää, mutta konsa pykälän juurella impi puhtoinen päätyy, aukee kallion kielelle punainen kukka. Se on kuollehen immen kuolemanlilja. Vain hetken se kukkii, kuihtuu taas! Niin impi – elämäkin. Hetken kukkii, halla kesken kaataa. Jäljelle jää vain unelma, joka hetken kestää, sammuu taas.

Akki Granlund nimimerkillä Pamu Tuulensuu, Kymnlaakso 23.5.1914

UNELMANI

Minä ihailen merta silloin kun se tyynenä lepää, kesäisen yön alla. Minä ihailen merta silloin kun se myrskyää. Kun se myrskyää astun minä purteeni ja laskettelen aallon harjalta toiselle. Se mun rauhattoman rintani viihdyttää.

Minä rakastan erästä tyttöä, mutta minä rakastan hänen sieluaan. Hän on kaunis, mutta kaunis sielultaan. Minä tunnen tuskaa, tuskaa...

Sinä luonnon mahtawa woima, viihdytä mun rauhaton rintani. Suo mulle sun mahtawassa sylissäsi lepo ja rauha. Täällä olen minä kotonani.

Tuuli winkuu ja kohisee, meri raiwoaa, mutta minä olen kotonani, ja missä minun on hyvä olla, siellä minä olen kotonani.

Kaikki tuulen mukaan häätywää, aalto menee ja toinen tulee, mistä tulewat ja mihin menewät?

Ihmislapsi, mistä tulet ja mihin menet?

Kauniit unelmani ja kauniit tuulentupani; mistä tulitte ja mihin menitte?

Onko tämä siis mielikuwitusta waiko todellista? Eikö mielikuwituskkin ole todellista, eikö kaikki ole todellista?

Aalto lyö kiwiä ja kallioita vastaan, särkyy, waahtoaa, häwiää, kunnes taasen seuraawa aalto syöksyy ja särkyy.

Ihmislapsi: mikä on sinun elämäsi kohtalo: särkyäkö, häwitä olemattomiin, waiko nousta, kerätä woimia ja taasen uudestaan läpi ijaisen?

Tuuli waan wastailee, huokaa. Katsahdan taakseni. Näen saareni kalliot ja mahtawat wuoret. Majesteetillisina nousewat merestä, sinisena siintäwät, ne owat monta myrskyä ja taistelua nähneet.

Saareni, kotopaikkani! Sinä olet minulle kaikki kaikessa: - Toki on vielä jotakin, jota woin rakastaa: - Maa on niin kaunis, luonto on suuri ja kaunis. Tahdon rakastaa kaikkea sitä, mikä on kaunista, hyvää ja jaloa. Ja silloin on minun niin hyvä olla. Olen onnellinen siitä, että osaan rakastaa.

Akki Granlund 3.2.1917

Kun kuolema kohtaa

Nuoren kirjailijan tarina päättyy hänen omaan vuoteeseensa kotonaan Suursaaressa. Etelä-Suomi julkaisi alla olevan kuolinilmoituksen 22.12.1918. Tätä seurasi muutama muistokirjoitus samaisessa lehdessä.

Koulutovereille ja lukuisille ystäville ilmoitamme täten, että rakas poikamme ja veljemme

A k k i G r a n l u n d

pitkällisen taudin murtamana vihdoin jouluk. 18 pnä klo 8 i.p. kotonaan Suursaarella rauhallisesti muutti viettämään joulujuhlaansa taivaallisessa kodissaan 25 v. 7 kk. 6 pv. vanhana. Syväksi kaipaukseksi isälle, äidille, siskolle ja veljelle perheeseen.

Amanda, Oskar ja Dagny

Sigrid, Gunborg ja Alvar Granlund.

Sun aattees' rientos' ol' ylväät aina,

Sä uneksit aikaa tulevaa.

Mutt' kaiken kaatoi Yks' viittaus Herran

Et ollut aiottu päälle maan.

Joh. 11: 25

Hautaus tapahtui suursaarella jouluk. 22. pnä klo

1/2 2 ip

Saaristolaispojan muistolle

*“Totuutta puolla sä kuoloon saakka
ja woita kristityn woittoja.
Waikk’ kenkään anna ei palkkaa maista
Ja lehwää kanna et kuihtuwaista
Perintö autuaan sinulla on
Iäinen, täysi ja tahraton.
Ei tuonen pelko sun mieltäs’ paina
Ei onnes perustu maailmaan
Sun lohdutukses on yllä tuolla
Sun kätees tarttuwi enkeli
Ja kotiin wie sinun hellästi.”*

Merkillinen käsittämätön on ihmisen elämä. Toisilla on wain päivänpaistetta, iloa ja riemua, mutta useimmille kärsimystä, kalwaawaa ahdistusta, tuskaa ja murhetta.

Tämän juoksun on päättänyt uljas, mukawa, hiljainen, koulussa ahkera ja tunnollinen saaristolaispoika, jonka elämä oli wain kärsimystä ja kuoleman odotusta. Akki Granlund on poissa. Kauan hän sai hiwuuttawaa, hitaasti mutta warmasti lähestywää kuolemaa odottaa. Yli wiisi vuotta keuhkotauti runteli nuorta, elämänhaluista nuorukaista, jota pääkaupungissa hyvin päätettyjen lukujen jälkeen odotti walkoinen lakki ja kultainen lyyra. Akki Granlund, tyyntä ja myrskyä kokenut saaren poika, janosi korkeata, puhdasta henkistä rawintoa. Hänen luonteensa ei waikeuksista masentunut, se oli tottunut ponnistelemaan. Jo poikasena hän oli tottunut wastatuudessa, myrskyn mylwiessä purjehtimaan. Hän rakasti palawasti Suursaaren korkeita kallioita, juhlawia kukkuloita, jyllhiä rantoja ja kauniita merenselkiä.

Sinä lausuit hehkurinnoin:

*Käy eespäin pursi wallaton!
ja jääkää rantamat!
Mä tahdon nähdä merten yöt
Käy eespäin pursi! Rauhainen
on liiaks’ ranta tää!
Mut’ ulapalla tuolla oi
tuhansin äänin myrsky soi -
Kas siellä on elämää!
Siel’ aukee uusi maailma
Siel’ autuutta, siel’ onnea!
Siis elämään, riemuhun, tasteroon
siellä taiston ja tuulten lapsi ma oon
siellä tuulta ma rakastan, tuulta!
Pois elämään, riemuhun! Ulapain yöt
minä tuntea tahdon ja tuskat ja työt!”*

Laulusi, Akki Granlund, on laantunut. Kätesi, jotka niin monta kaunista kuwausta piirsi, kylmennyt, puhdas otsasi waalennut ja kirkas katseesi sammunut. Sinä uskoit kodin rakkauteen, isänmaan itsenäisyyteen, elämän waloisiin waltoihin, kaikkeen kauniiseen, toteen, oikeaan, suureen ja ihanaan. Sinä et ollut katkera elämälle, waikka se niin säälimättömästi parhaat pyrintösi, lupaawan tulewaisuutesi katkaisisi, juuri kun olit astumassa ensimmäisen kultaisen sarkasi päähän, juuri kun elämä näytti ihanimmalta, kewätpurojen solistessa, lintujen laulaessa ja maan wiheröidessä. Sinä tyydyit wähään ja odotit lewollisena kuolemaa, mutta olit uskollinen

ihanteillesi loppuun asti. "Ei elämän pituus anna elämälle arvoa vaan sen sisällys." Sinä kuolit nuoruus
powessa, into sydämässä. Omaisille ja ystäwillesi on lohdutuksena tietoisuus siitä, että ihanimman kuin
walkolakin sait sinä siltä Jumalalta, johon turwasit, nimittäin "Karitsan weressä walkoiseksi puhdistetun
puvun."

Akki Granlund, joka sai niin paljon kärsiä, jonka ruumista tauti repi pala palan jälkeen, lepää nyt Suursaaren
yksinäisellä hiekkarannalla Wolmar Porkan wieressä. Meren myrskyt sulle laulujaan laulawat, lauluja joita
sinä niin hywin ymmärrät. Le laulawat sinulle wiihdytystä, lepoa ja rauhaa. Kulkijalle huokaawat ne: kuka
olet sinä ihmelapsi, joka täällä maailmassa askartelet loistoa ja onnea etsimässä? Mistä olet tullut? Mitä
warten olet? Mihin sinä menet? Mikä on päämääräsi? Sille, joka meren lauluja tahtoo oikein ymmärtää,
wastaawat ne:

*"on kewät täällä köyhä, lyhyt vaan
Niin pian kuihtuu kewätkukat maan
Niin pian syksy suwen riemut wie
On hywä warhain täältä päästä pois
Saa jättää tämän pettymysten maan."*

Akki Granlund. Kiitos ystäwyydestäsi, rehellisyydestäsi ja wälittömyydestäsi! Me emme tawanneet
toisiamme, mutta sinun kirjeesi puhuiwat yhteisymmärryksestä. Muistosi säilyy kauan ja kirkkaana.

H.L.

Nimim. H.L. oli mahdollisesti saarnaaja H. Lehtonen, joka v. 1918 oli Etelä-Suomen avustajia. Julkaistu E:
-S.:n numerossa 111, La 28.12.1918.

A k k i G r a n l u n d

Pitkällisen taudin murtamana waipui t.k. 18 p. Suursaarella kuolon uneen ylioppilaskokelas A k k i G r a n l u n d 25 w. ikäisenä.

Karl Agdar Granlund oli syntynyt Suursaarella 12/5 1893 ja tuli 1/9 1906 oppilaaksi täkäläisen Suomalaisen yhteiskoulun II luokalle. Päästötodistuksen VIII luokalta sai Akki Granlund 26/5 1913, mutta wäsynyt kun oli, meni ensin kotiinsa pariaksi wiikoksi lepäämään, aikoen sitten uusin woimin Helsinkiin suorittamaan ylioppilastutkintoa. Woimat heikkeniwät heikkenemistään, ylioppilastutkinto jäi sillä kertaa - ja myöskin ainiaaksi -. Turhaan etsi wainaja apua Nastolan, Nummelan ja Ljungbon parantoloissa. Suursaari - synnyinseutu - weti häntä aina puoleensa. Siellä wietti hän wiimeiset elinivuotensa kirjoitellen ahkerasti aikakausilehtiin y.m. Tulipa hänen runonsa ja eräs suorasanainen kirjoitelmansa palkituiksikin.

Akki Granlund oli harvinaisen lahjakas, elämänhaluinen ja totuutta etsiwä sielu. Hänellä oli huomattawat kirjalliset taipumukset, jotka herättiwät ansaittua huomiota. Wapautta ja kauneutta hän rakasti kuin wain harwat. Hänen Suursaaren kuwauksensa oliwat pirteita ja nautintorikkaita. Suursaaren henkisiin harrastuksiin otti hän innolla osaa wiime aikoihin asti.

Akki Granlund kuului tämän lehden uskollisiin ystäwiin ja uutterimpiin awustajiin. Wielä pari päivää ennen kuolemaansa muisti hän lehteämme kirjoituksillaan. Tämän lehden toimitus ja laaja lukijakunta tulee aina kunnioituksella ja kaipauksella muistelemaan nuoren waeltajan kowaa kohtaloa ja liian aikaista poismenoa.

Lähinnä kaipaawat waatimatonta ja herttaista wainajaa wanhemmat, weljet ja sisaret sekä opettajat, koulutowerit, matkailijat ja ystäwät.

Lewätköön kelpo nuorukainen rauhassa sen kaukaisen saaren mullassa, jota hän niin palawasti rakasti.

Julk. E.-S.:ssa 24.12.18.